

JOGGAL A DEMOKRÁCIÁÉRT EURÓPAI BIZOTTSÁG
(VELENCEI BIZOTTSÁG)

ÁLLÁSFOGLALÁS A SZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG ÁLLAMNYELVTÖRVÉNYÉRŐL*

SERGIO BARTOLE ÚR (PÓTTAG, OLASZORSZÁG), JAN VELAERS
ÚR (TAG, BELGIUM), BEN VERMEULEN ÚR (PÓTTAG,
HOLLANDIA) VÉLEMÉNYÉNEK FELHASZNÁLÁSÁVAL

Strasbourg, 2010. október 21.

555/2009. sz. állásfoglalás

CDL-AD(2010)035

Eredeti: angol

Tartalom

I. Bevezetés

II. Háttér

III. Az állásfoglalás tárgya

A. Az államnyelvtörvény és a nemzeti kisebbségi nyelvek használatáról
szóló törvény kapcsolata

B. Az államnyelvtörvény és az Elvek

IV. Az államnyelvtörvény célja és a nemzeti kisebbségek jogainak védelme

V. Részletes megjegyzések

A. Az államnyelv a hivatalos érintkezésben (3. cikk 1., 2. és 5. bekezdés)

B. Az államnyelv és a vallás (3. cikk 3. bekezdés)

C. Az államnyelv az oktatásban (4. cikk)

D. Az államnyelv a közéleti érintkezés egyes területein (5. cikk)

a) Rádiós és televíziós szolgáltatások sugárzása

b) Az államnyelv használata a kulturális életben

c) Az államnyelv használata emlékműveken

E. Az államnyelv a hadseregben, a fegyveres testületekben és a tűzoltó-
ságnál (6. cikk)

F. Az államnyelv a bírósági, a közigazgatási és a büntildöző szervek előt-
ti eljárásokban (7. cikk)

* Az állásfoglalást a Velencei Bizottság 84. plenáris ülésén fogadta el (Velence, 2010. október 15–16.).

- G. Az államnyelv a közéleti érintkezés más területein (8. cikk)
 - a) Fogyasztóvédelem
 - b) Foglalkoztatás
 - c) Egyesületek és vállalatok
 - H. Egészségügyi és szociális ellátás
 - I. Szerződések
 - J. Magánszemélyek nyilvánosság előtti érintkezése
 - K. Ellenőrzés és bírságok (9. és 9a. cikk)
- VI. Következtetések

I. Bevezetés

1. 2009. szeptember 25-én a Szlovák Köztársaság hatóságai azzal a kéressel fordultak a Velencei Bizottsághoz, hogy a Szlovák Köztársaság államnyelvről szóló 270/1995. sz. törvény 2009-ben elfogadott módosításairól készítsen állásfoglalást (CDL(2010)076, a továbbiakban „államnyelvtörvény”).

2. A Bizottság ezt követően Sergio Bartole, Ben Vermeulen és Jan Velaers részvételével munkacsoportot állított fel.

3. 2010 januárjában a munkacsoport – a Velencei Bizottság titkársági munkatársa, Simona Granata-Menghini kísasszony kíséretében – a Szlovák Köztársaságban találkozott a hatóságok, valamint az országban élő kisebbségek képviselőivel. Az ez alkalomból lezajlott eredményes megbeszélésekért a Velencei Bizottság mindnyájuknak szeretné kifejezni háláját.

4. A látogatást követően a munkacsoport kérdéseket intézett a szlovák hatóságokhoz, melyektől a jogi és ténybeli helyzet jobb megértését, illetve a vizsgálat tárgyává tett módosítások tisztázását várta. A szlovák kulturális, illetve oktatási minisztérium a kérdésekre adott válaszait 2010 márciusában nyújtotta be (*lásd* a CDL(2010)078 és CDL(2010)079 sz. dokumentumokat).

5. Jelen állásfoglalás elkészítése során a munkacsoport konzultált a Kisebbségvédelmi Keretegyezmény Tanácsadó Bizottságával, továbbá a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája egy szakértőjével is (CDL(2010)079).

6. Jelen állásfoglalást a Velencei Bizottság 84. plenáris ülésén fogadta el (Velence, 2010. október 15–16.).

II. Háttér

7. A Szlovák Köztársaság többnyelvű ország, ahol a lakosság nagy többsége szlovák. A legutóbbi, 2001-ben lefolytatott népszámlálás szerint az ország-

ban élnek különböző kisebbségi csoportok is, melyek közül a legnagyobb a magyar (520 528 – 9,7%). Őket a romák (89 920 – 1,7%), a csehek (44 620 – 0,8%), a ruténok (24 201 – 0,4%), az ukránok (10 814 – 0,2%) és a németek (5405 – 0,1%) követik.

8. A Szlovák Köztársaság Alkotmányának 6. cikke szerint:

- „(1) A Szlovák Köztársaság területén a szlovák nyelv az államnyelv.
- (2) Az államnyelvtől eltérő más nyelveknek a hivatalos érintkezésben való használatát törvény szabályozza.”

9. A Szlovák Köztársaság ratifikálta azokat a nemzetközi emberi jogi egyezményeket, melyek tiltják a nyelvi alapú hátrányos megkülönböztetést,¹ és védik a kisebbségi jogokat (lásd mindenekelőtt a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának (PPJNE) 27. cikkét,² a Nemzeti Kisebbségek Védelméről Szóló Keretegyezményt, valamint a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját). A megerősített nemzetközi szerződések előnyt élveznek a belső jogszabályokkal szemben (az alkotmány 7. cikke). A Szlovák Köztársaságnak a nemzeti kisebbségek nyelvi jogai védelmével kapcsolatos nemzetközi kötelezettségei végrehajtását az Európa Tanács speciális ellenőrző testületei felügyelik – a Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény Tanácsadó Bizottsága³ (a továbbiakban: Tanácsadó Bizottság, Keretegyezmény), a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának (a Charta) Szakértői Bizottsága,⁴ a Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság (ECRI)⁵ és az Emberi Jogok Európai Biztos,⁶ – aminek eredményeként az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága ajánlásokat fogadott el.⁷

10. A kisebbségi jogokkal kapcsolatos nemzetközi kötelezettségek végrehajtását az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ), az Európai Unió (EU)⁸ és az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) speciális ellenőrző testületei, mindenekelőtt az utóbbi égisze alatt működő Nemzeti Kisebbségi Főbiztos is felügyeli. Az „államnyelvtörvény” módosításairól az EBESZ Nemzeti Kisebbségi Főbiztos 2009. július 22-én állásfoglalást,⁹ majd 2010. január 4-én A módosított államnyelvtörvény végrehajtásának elveiről nyilatkozatot¹⁰ tett közzé.

11. A Szlovák Köztársaság államnyelvről szóló törvényt első változatában 1995-ben fogadták el (270/1995. sz. törvény), a későbbiekben pedig 1999-ben, majd 2009-ben módosították (ez utóbbi módosítások képezik a vizsgálat tárgyát).

12. A szlovák törvényhozás 1999. július 10-én fogadta el a Nemzeti kisebbségek nyelveinek használatáról szóló törvényt (184/1999. sz. törvény), amely a kisebbségi nyelvek használatának szabályait rögzíti azokon a településeken, ahol a lakosság legalább 20%-a a kisebbséghez tartozik. Több más törvény speciális rendelkezése is biztosítja a nyelvi jogokat.¹¹

13. 2009. december 16-án a kormány határozatot fogadott el, amelyben lefektette a Szlovák Köztársaság Kormányának elveit a Szlovák Köztársaság

Nemzeti Tanácsa 270/1995. sz., a Szlovák Köztársaság államnyelvéről szóló törvényének végrehajtásáról (a továbbiakban „Elvek”-ként hivatkozunk rá, CDL(2010)075).

III. Az állásfoglalás tárgya

A. Az államnyelvtörvény és a nemzeti kisebbségi nyelvek használatáról szóló törvény kapcsolata

14. Jelen állásfoglalásban a Velencei Bizottság nem vizsgálta a Szlovák Köztársaságban élő kisebbségek általános helyzetét nyelvi jogaik védelme szempontjából. A Velencei Bizottság mandátuma nem terjedt ki a Nemzeti Kisebbségek Védelméről Szóló Keretegyezmény vagy a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája végrehajtásának valamennyi aspektusára. Az állásfoglalás az államnyelvtörvény rendelkezéseire korlátozódik. Más jogszabályok – mint például a nemzeti kisebbségi nyelvek használatáról szóló törvény – rendelkezéseit csak annyiban vette figyelembe, amennyiben szükséges az államnyelvtörvény hatályának jobb megértése szempontjából, vagy amennyiben azokra az államnyelvtörvény közvetve vagy közvetlenül hatással van.

15. Az államnyelvtörvény 1. cikk (4) bekezdése általános érvennyel határozza meg e törvény és a nemzeti kisebbségi nyelvek használatáról szóló törvény viszonyát. E szerint: *„Amennyiben jelen törvény [az államnyelvtörvény] nem rendelkezik másként, a nemzeti* kisebbségek és etnikai csoportok nyelveinek használatára külön jogszabályok vonatkoznak.”*

16. Az „Elvek” szerint ezzel szemben: *„Minden olyan, eddig elfogadott törvény, amely lehetővé teszi a nemzeti kisebbségek nyelveinek használatát, különösen a 318/2009 T.t. sz. törvénnyel egységes szerkezetbe foglalt 184/1999 T.t. sz., a nemzeti kisebbségi nyelvek használatáról szóló törvény, az államnyelvtörvényhez való viszonyában különös helyzetben van (lex specialis derogat generali), amennyiben az államnyelvtörvény az előbb említett törvények ezen helyzetét elismeri.”¹²*

17. A Velencei Bizottság sajnálkozását fejezi ki amiatt, hogy a két törvény közötti viszonyt nem határozták meg kevésbé kétértelműen és ellentmondásosan. A *lex specialis derogat lege generali* elve mint olyan nem szabályozza az államnyelvtörvény és a nemzeti kisebbségi nyelvek használatáról szóló törvény valamennyi aspektusát. Éppen ellenkezőleg, valahányszor ellentmondás mutatkozik egyfelől a nemzeti kisebbségi nyelvek használatáról szóló

*A törvény hivatalos fordítása többnyire a „nemzetiségi kisebbség” kifejezést használja. A fordításban azonban a magyarban bevett és elterjedt „nemzeti kisebbség” fogalmat használom. (A ford.)

törvény és másfelől az államnyelvtörvény között, úgy tűnik, hogy az utóbbi élvez elsőbbséget.

18. Ebben az összefüggésben a Velencei Bizottság örömmel fogadná, ha a szlovák hatóságok a kisebbségi jogok szlovák köztársaságbeli védelme terén átfogó, holisztikus megközelítést alkalmaznának, ahogyan azt az EBESZ Nemzeti Kisebbségi Főbiztosa is javasolta.

19. Annak érdekében, hogy az államnyelvtörvénynek a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek nyelvi jogaira gyakorolt hatását felmérhesse, a Velencei Bizottságnak meg kell vizsgálnia e törvény egyes rendelkezéseit. A rendelkezések három típusa különíthető el.

20. Először is, az államnyelvtörvény több rendelkezése kifejezetten *megerősíti* a nemzeti kisebbségekre vonatkozó speciális szabályokat:

3. cikk (1) bekezdés: „ez [a rendelkezés] nem érinti a nemzeti kisebbségek külön jogszabály szerinti nyelvhasználatát a hivatalos érintkezéskor”.¹³

3. cikk (3)(b)* bekezdés: „államnyelven adják ki a hivatalos iratokat, kivéve azon iskolák által kiadott bizonyítványokat, melyekben a nevelés és oktatás nemzeti kisebbségi nyelven vagy idegen nyelven folyik”.¹⁴

3. cikk (4) bekezdés: „a szervek és jogi személyek az összes információs rendszerben is kötelesek az államnyelvet használni; más nyelvet is használhatnak, ha erről külön jogszabály rendelkezik”.¹⁵

3. cikk (5) bekezdés: „A természetes és jogi személyek az 1. bekezdésben feltüntetett szervekkel és jogi személyekkel¹⁶ való hivatalos kapcsolattartás során az államnyelvet használják, amennyiben jelen törvény, külön jogszabály vagy a törvény által meghatározott módon kihirdetett nemzetközi szerződés nem rendelkezik másként.”¹⁷

3a. cikk: „a települések és utcák elnevezéseit, valamint az egyéb helyi földrajzi megjelöléseket a nemzeti kisebbségek nyelvén külön jogszabály rendezi”.¹⁸

4. cikk (1) bekezdés: „Az államnyelvtől eltérő nyelv külön jogszabályban meghatározott mértékben oktatási és vizsgáztatási nyelv.”¹⁹

4. cikk (4) bekezdés: „A nevelési-oktatási tevékenység során használt tankönyveket és tanszövegeket államnyelven adják ki, kivéve a nemzeti kisebbségek nyelvének oktatására használt tankönyveket és tanszövegeket. Ezek kiadását és használatát külön jogszabályok rendezik.”²⁰

5. cikk (4) bekezdés: „Amennyiben külön jogszabály nem rendelkezik másként, az államnyelv használandó a) a periodikus nyomtatott sajtó-

* Helyesen: 3. cikk (3)(a) bekezdés (a Ford.).

ban vagy az ügynökségi hírszolgálatban²¹ vagy b) a nem periodikus publikációkban.”²²

5. cikk (7) bekezdés: „Az emlékművek[, síremlékek] és emléktáblák feliratait államnyelven tüntetik fel. [...] Ezen rendelkezés nem vonatkozik a külön törvény szerinti védelem alá eső emlékműveken, síremlékeken és emléktáblákon található történelmi feliratokra.”²³

7. cikk (2) bekezdés: „E rendelkezés [az államnyelv bírósági eljárásokban, közigazgatási eljárásokban és bűnüldöző szervek előtti eljárásokban való használatáról] [nem érinti] a nemzeti kisebbségekhez és etnikai csoportokhoz tartozó személyek jogait vagy az államnyelvet nem ismerő személyeknek a külön jogszabályból eredő jogait.”²⁴

21. Amennyiben e speciális rendelkezéseket az államnyelvtörvény csak megerősíti, és nem módosítja azokat, a jelen állásfoglalás nem foglalkozik velük. Az emberi jogok védelméről szóló nemzetközi normáknak való megfeleléssel kapcsolatban a Bizottság az Európa Tanács, az EBESZ, az EU és az ENSZ fentiekben már említett felügyelő testületeinek állásfoglalásaira hivatkozik.

22. Másodszor, az államnyelvtörvény több rendelkezése a kisebbségi nyelvek érdekében bevezetett változtatások révén kiszélesíti a nemzeti kisebbségek védelmét.

23. A Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma által *A nyelvtörvény és a Szlovákiában élő nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogai* címmel 2009 augusztusában készített kommentár ráirányítja a figyelmet a kisebbségi nyelvhasználati garanciák terén megvalósuló előrelépésre. E dokumentum szerint: „Az államnyelvtörvény módosítása kétségtelenül kiterjeszti más nyelvek használatának lehetőségeit mindazonokon a területeken, amelyeken a korábbi törvény nem rendelkezett erről, például a munkaszerződések, a pénzügyi és technikai dokumentációk, a társulások, egyesületek, politikai pártok, politikai mozgalmak és kereskedelmi vállalatok alapszabályainak szövegezésénél, a nemzetközi szabványoknak a Szlovák Szabványok rendszerébe való átültetésénél, az élő rádió- és televízióadások terén, az eredeti nyelvű színházi előadások esetében, vagy az idegen nyelvű oktatási rendezvényeken. Egy másik változtatás eltörli az államnyelv ismeretének követelményét az állami szervezetekben, állami szervezetekben, területi önkormányzati szervezetekben és a törvény alapján felállított szervezetekben való foglalkoztatásnál.”²⁵ A dokumentum kifejezetten hangsúlyozza a kisebbségi nyelvek érdekében megvalósuló változásokat a rádió- és televízióadások terén.

24. A Velencei Bizottság üdvözli a kisebbségi jogok védelmét szolgáló garanciák kiszélesítését.

25. Végezetül, vannak olyan rendelkezések, amelyek a nemzeti kisebbségek meglévő nyelvi jogainak gyakorlását e jogok korlátozása révén, vagy az államnyelv súlyos teherételt jelentő alkalmazásának a nemzeti kisebbségek

tagjai számára kötelezővé tételével *befolyásolja*. A Velencei Bizottság – állásfoglalásának *Részletes megjegyzések* című V. részében – fogja vizsgálni ezeket a rendelkezéseket, melyek kérdésesek a nemzetközi emberi jogi és kisebbségvédelmi normáknak való megfelelésük szempontjából.

B. Az államnyelvtörvény és az Elvek

26. Az államnyelvtörvény vizsgálata során a Velencei Bizottság figyelembe vette a Szlovák Köztársaság Kormányának az államnyelvtörvény végrehajtásáról kiadott Elveit is. Ezen Elveket a szlovák kormány a szlovák alkotmány 119. cikk (i) bekezdésével összhangban tette közzé, amely szerint: „A kormány testületként határoz ... (i) a bel- és külpolitika alapvető kérdéseiben”.

27. Az Elvek kinyilvánított célja „a Nemzeti Tanács államnyelvtörvényében foglalt rendelkezések értelmezésének egységesítése”. Szemben azzal, amit e dokumentum címe sugall, nem kizárólag általános és alapvető Elveket tartalmaz, melyeket a törvény értelmezése során érvényesíteni kell, hanem a törvény hatályát korlátozó meghatározásokat és újabb szabályokat is, valamint a törvény kormány általi végrehajtása során alkalmazandó nagyon pontos irányelveket is.

28. Az Elvek jogi státusa meglehetősen komplex. Tekintetbe véve, hogy egy törvény hiteles értelmezését kizárólag a törvényhozó adhatja meg, e dokumentum nem tekinthető az államnyelvtörvény hiteles értelmezésének, s mint ilyen, nem bír jogi kötőerővel. Nem több, mint a kormány határozata, amely mindaddig kötelező a neki alárendelt köztisztviselőkre, amíg azt a kormány fenntartja; a kormány azonban vissza is vonhatja azt. Még a következő kormányokat sem köti szükségképpen, amelyek tetszésük szerint megváltoztathatják vagy visszavonhatják azt. A hatóságok tájékoztatása szerint az Elvekben foglaltak az államnyelvtörvény alkalmazása során a bíróságokat nem kötik. Az Elvek jelentőségét mégsem szabad alábecsülni, hiszen az államnyelvtörvény alkalmazása során maga a kormány és más, neki alárendelt állami hatóságok valóban végrehajtják majd ezen elveket.

29. A szlovák hatóságok ezen túlmenően azt állítják, hogy amennyiben a szlovák állampolgárok a bírósági eljárásokban hivatkoznak ezekre az Elvekre, a bírók – a „jóhiszeműség” elvére támaszkodva – jogalkalmazásukban érvényt szereznek majd ezen elveknek.

30. A Velencei Bizottság üdvözli a szlovák kormánynak az államnyelvtörvény értelmezése érdekében tett erőfeszítéseit. Kétségtelen ugyanis, hogy számos kérdés adódik e törvény pontatlan vagy elégtelen meghatározásokat alkalmazó rendelkezéseiből.

31. Annak ellenére, hogy az Elvek nagyon fontosak az államnyelvtörvény alkalmazása szempontjából, a Velencei Bizottság hangsúlyozza, hogy ezek az elvek önmagukban nem orvosolják a kiszámíthatóság, a jogbiztonság és az érvényesíthetőség államnyelvtörvény által előidézett problémáit. A Ve-

lencei Bizottság általános véleménye az, hogy az Elvek főbb rendelkezéseit, mindenekelőtt azokat, melyek az államnyelvtörvény rendelkezéseit befolyásolják vagy módosítják, a parlamentnek kellene elfogadnia és később törvénybe iktatnia.

32. Az alábbiakban a Velencei Bizottság először megjegyzéseket kíván fűzni az államnyelvtörvény szövegéhez. Amennyiben a szöveg olvasása során előálló problémák az Elvekben javasolt értelmezéssel vagy alkalmazással megoldhatók, a Bizottság felhívja majd erre a figyelmet. Szükség esetén, a jogbiztonság erősítése végett a Bizottság javasolni fogja ezen elvek némelyikének magába a törvénybe való átültetését.

IV. Az államnyelvtörvény célja és a nemzeti kisebbségek jogainak védelme

33. Az Elvek megfogalmazása szerint „az államnyelvtörvény legitim célja az államnyelv [használatának] védelme és támogatása a hivatalos érintkezésben, illetve a Szlovák Köztársaság államnyelvet használó állampolgárai azon jogának védelme, hogy korlátozások nélkül ismerhessenek meg és közölhessenek információkat az államnyelven”. Az államnyelvtörvény célja, hogy „biztosítsa Szlovákiában a közéletben az államnyelven történő érintkezés lehetőségét, illetve a kisebbségi nyelvet nem ismerő személyekkel szembeni hátrányos megkülönböztetés elkerülését”.²⁶

34. A Velencei Bizottság már a legelején szükségesnek tartja megemlíteni, hogy az európai államokban meglehetősen elterjedt a nyelv alkotmányos szabályozása. Az Európa Tanács harminchat tagállama, köztük a Szlovák Köztársaság is így tesz, és csak tíz olyan tagállam van, amely mind ez ideig tartózkodott ettől.²⁷

35. Az esetek többségében az alkotmány meghatározza a nemzeti (vagy hivatalos) nyelvet vagy nyelveket. Egyes esetekben az alkotmány csak megemlíti a kisebbségi nyelveket,²⁸ vagy a törvényhozásra bízta a nemzeti (hivatalos) nyelv meghatározását.²⁹

36. Igen gyakran egy ország függetlenné válása szolgáltat alapot a nyelvvel kapcsolatos rendelkezés alkotmányba foglalására. E rendelkezés ezt követően a nemzeti identitás és egység biztosítékeként jelenik meg.³⁰ A nemzeti nyelv fenntartása alkotmányos értéké válik.³¹ Bizonyos esetekben a nemzeti nyelvet az egység szimbólumának tekintik.³²

37. A nyelvi rendelkezések alkotmányba foglalásának másik indoka lehet az állam és a társadalom két- vagy többnyelvű jellegének és az egyensúly fenntartásának tükröztetése és védelme.³³

38. Végül, a nyelvvel kapcsolatos alkotmányos rendelkezéseket indokolhatja a kisebbségek védelme és/vagy a kisebbségi nyelvek értékének elismerése.³⁴

39. Szlovákia esetében az alkotmány nem garantálja a nyelvhasználat mint olyan szabadságát. A hivatalos államnyelvtől eltérő nyelvek szabályozását a törvényhozásra hagyja (lásd fent a 8. bekezdést).

40. Ezen összehasonlítást alapul véve a Velencei Bizottság szeretné aláhúzni, hogy az állami hatóságoknak minden felhatalmazásuk megvan a hivatalos nyelv ismeretének és használatának előmozdítására és védelmének biztosítására,³⁵ bár jellemzőbb, hogy az államok a kisebbségi nyelvek használatát szabályozzák és részesítik védelemben.

41. Először is, a hivatalos nyelv védelme és támogatása a közrend fenntartására irányuló igényeket elégítheti ki, tekintve, hogy az állami hatóságok számára az államnyelv teszi lehetővé a hivatalos érintkezésben való részvételt és a hivatalos iratokhoz való hozzáférést, melyek elengedhetetlenek közfeladataik ellátása során.

42. Az államnyelv védelme különleges jelentőséget nyer egy újonnan létrejött államban, amelyben – mint a Szlovák Köztársaság esetében is – a nyelvi kisebbségek az állampolgárok magas arányát képviselik. Az államnyelv támogatása jelent biztosítékot az állami közösség identitásának fejlődéséhez, és biztosítja a lakosság egyes csoportjai közötti és az azokon belüli kölcsönös érintkezést. A hivatalos nyelv egész ország területén történő használatának lehetősége révén biztosítható, hogy alapvető jogaik élvezete során az állampolgárokkal szemben ne legyen hátrányos megkülönböztetés alkalmazható azokon a területeken, ahol a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek többséget alkotnak.³⁶

43. A hivatalos nyelv ismerete ezenfelül a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek nézőpontjából is fontos. Ahogyan azt a Keretegyezményhez fűzött Magyarázó jelentés elismeri (a 14. cikk 3. bekezdéséről szóló kommentár): „a hivatalos nyelv ismerete a társadalmi kohézió és integráció egyik tényezője”.³⁷ A Tanácsadó Bizottság elismerte azt is, hogy az államnyelv védelme legitim cél.³⁸

44. A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának preambuluma kiemeli, hogy „a regionális vagy kisebbségi nyelvek védelme és támogatása nem történhet a hivatalos nyelvek és azok megtanulása szükségességének a hátrányára”, továbbá hogy ezt „a nemzeti szuverenitás és a területi integritás keretei között” kell megvalósítani.

45. Az állam hivatalos nyelvének ismeretét előmozdító szabályozást a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek azon legitim közérdeke is magyarázza, hogy ne legyenek azon földrajzi területek közé beszorítva, ahol a szóban forgó kisebbségi nyelvet beszélnek. Annak valós lehetősége, hogy az állam területén bárhova el lehessen jutni, és bárhol le lehessen telepedni, az egyén szakmai és személyes előmenetele szempontjából is fontos.

46. A Velencei Bizottság következőképp egyetért a Szlovák Köztársaság hatóságaival és osztja az EBESZ Nemzeti Kisebbségi Főbiztosának álláspontját, miszerint az államnyelvtörvény módosítása legitim célt követ.

47. A hivatalos nyelv speciális helyzetének és egységesítő erejének legitimitása ugyanakkor nem mentesíti az államot azon kötelessége alól, hogy megfeleljen a nemzeti kisebbségek védelméről szóló nemzetközi egyezmények rendelkezéseinek, nevezetesen a Nemzeti Kisebbségek Védelméről Szóló Keretegyezmény 5. és 10. cikkének.³⁹ Ezért – ahogyan arra az EBESZ Nemzeti Kisebbségi Főbiztosa helyesen rámutatott – alapvető fontosságú megtalálni a helyes egyensúlyt az államnyelv támogatása és a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek nyelvi jogainak védelme között.⁴⁰ Ez mindenekelőtt azt jelenti, hogy ezek az intézkedések nem mutathatnak túl azon, ami a legitim cél eléréséhez szükséges. E vonatkozásban kell azt is megemlíteni, hogy az államnyelv már azáltal előnyt élvez, hogy az állam területén élő személyek többségének a nyelve.

V. Részletes megjegyzések

A. Az államnyelv a hivatalos érintkezésben (3. cikk 1., 2. és 5. bekezdés)

48. Az államnyelvtörvény 3. cikkének (1) és (2) bekezdése szerint:

„(1) Az állami szervek, a területi önkormányzati szervek, az egyéb közigazgatási szervek, az általuk létesített jogi személyek és a törvény alapján létrehozott jogi személyek a hivatalos érintkezéskor az államnyelvet használják; ez nem érinti a nemzeti kisebbségek külön jogszabály szerinti nyelvhasználatát a hivatalos érintkezéskor, illetve az egyéb nyelvek használatát a külföldi hivatalos kapcsolattartáskor a nemzetközi kapcsolattartásban honos gyakorlattal összhangban.

(2) Az (1) bekezdés szerinti szervek és jogi személyek alkalmazottai és állami alkalmazottai a szállítási, postai és távközlési dolgozók, valamint a Szlovák Köztársaság fegyveres erőinek (továbbiakban csak „fegyveres erők”), fegyveres biztonsági testületeinek, egyéb fegyveres testületeinek tagjai és a tűzoltó egységek tagjai kötelesek ismerni és hivatalos érintkezéskor használni az államnyelvet.”

49. Az Elvek szerint a „hivatalos érintkezés” kifejezés „állami szervek [...] és alkalmazottai, közlekedési, postai és távközlési alkalmazottak [...] a Szlovák Köztársaság fegyveres erői, a fegyveres biztonsági egységek és más fegyveres egységek és tűzoltó egységek alkalmazottai azon tevékenységeinek és intézkedéseinek gyűjtő fogalma, amelyeket hivatali kötelezettségeik végzése során gyakorolnak.”

50. A Velencei Bizottság mindenekelőtt megállapítja, hogy a 3. cikk (1) bekezdésének megfogalmazása, miszerint „nem érinti a nemzeti kisebbségek külön jogszabály szerinti nyelvhasználatát a hivatalos érintkezéskor”, azt jelzi, hogy a magánszemélyeknek a Nemzeti Kisebbségek Védelméről Szóló Keretegyezményből, illetve a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai

Chartájából levezethető nyelvi jogait elvben az államnyelvtörvény nem érinti.⁴¹ Ugyanez igaz a nemzeti kisebbségi nyelvek használatáról szóló törvényre is, amely azokon a településeken, ahol arányuk az összes lakos legalább 20%-át teszi ki, a nemzeti kisebbséghez tartozó személyeknek garantálja anyanyelvük használatának jogát a hivatalos érintkezésben. Ezt az Elvek kifejezetten meg is erősíti: „Ezen kötelesség teljesítése ugyanakkor nem korlátozza a nemzeti kisebbség egyidejű nyelvhasználatát a hivatalos érintkezésben azokon a településeken, ahol a nemzeti kisebbséghez tartozó állampolgárok a teljes lakosság legalább 20%-át alkotják.”⁴²

51. A Velencei Bizottság üdvözli ezt a biztosítékot, de véleménye szerint ez nem elégséges.

52. Emlékeztet arra, hogy a Szlovák Köztársaság a Charta 10. cikk (1)(a) bekezdésének (iii) és (iv) pontjaiban vállalta, hogy „[a]z állam azon közigazgatási kerületein, ahol a regionális vagy kisebbségi nyelvet használó személyek száma az alábbi intézkedéseket indokolja, a Felek a nyelvek mindegyike helyzetének megfelelően, abban a mértékben, ahogy az ésszerűen lehetséges [...] gondoskod[i]k arról, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelveket használók szóbeli és írásbeli kérelmeket ezeken a nyelveken nyújthassanak be, és választ is ezeken a nyelveken kapjanak, vagy gondoskod[i]k arról, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelveket használók írásbeli és szóbeli kérelmeket ezeken a nyelveken nyújthassanak be [...]”.

53. A szlovák nyelv használatának kötelezettsége azokon a területeken, ahol a nemzeti kisebbség aránya nem éri el a 20%-os küszöböt, problematikus. Ahogyan azt mások már észrevételezték,⁴³ a regionális vagy kisebbségi nyelvek állami szervekkel fenntartott kapcsolatokban való használatának olyan területekre korlátozása, ahol a szóban forgó kisebbség a lakosság 20%-át teszi ki, területi fenntartásnak minősül, ami összeegyeztethetetlen a Chartával. A Charta ugyan nem állapít meg általános jogot a regionális vagy kisebbségi nyelvek használói számára, hogy az állami hatóságokkal fenntartott kapcsolataikban megkövetelhesék nyelvük használatát, követelményként fogalmazza meg, hogy – amikor ez túlzott terhek állami hatóságokra helyezése nélkül lehetséges – az állam pozitívan viszonyuljon a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatának gyakorlatahoz a közigazgatással és a közszolgáltatásokkal fenntartott kapcsolatokban.

54. A Keretegyezmény 10. cikk (2) bekezdése hasonlóképpen arról az igényről rendelkezik, hogy az államok, amennyire lehetséges, törekedjenek biztosítani azokat a feltételeket, melyek lehetővé teszik a kisebbségi nyelvek használatát e személyek és a közigazgatási hatóságok között azokon a területeken, ahol a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek tradicionálisan vagy jelentős számban laknak.

55. A Velencei Bizottság emlékeztet arra és üdvözli, hogy az államnyelvtörvény eltörölte a közszolgálatba lépés feltételeként a szlovák nyelv megfe-

elő és bizonyított ismeretének követelményét. Úgy véli azonban, hogy ezenfelül az államnyelvtörvényben (és nem csak az Elvekben) kell, amennyire az ésszerűen lehetséges, lehetőséget biztosítani a köztisztviselők számára a kisebbségi nyelvek elsajátítására vagy tolmácsok igénybevételére.

56. A Velencei Bizottság hangsúlyozza továbbá, hogy e területen különös figyelmet kell fordítani a hátrányos megkülönböztetés tilalmából származó következményekre.⁴⁴ A *Diergaardt és mások kontra Namíbia* ügyben⁴⁵ 2000. július 20-án hozott ítéletében az Egyesült Nemzetek Szervezetének Emberi Jogi Bizottsága megállapította, hogy az a kormányzati utasítás, mely szerint a köztisztviselők nem válaszolhatnak a hatóságokhoz afrikaans nyelven intézett írásbeli vagy szóbeli megkeresésekre, például az egyszerű telefonhívásokra sem, még akkor sem, ha arra teljes mértékben képesek lennének, sérti a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 26. cikkét. E döntés magában foglalja, hogy az államnak el kell fogadnia: ha magánszemélyek nem hivatalos nyelven fordulnak a hatóságokhoz, a köztisztviselők is ezen a nyelven válaszolhatnak, ha akarnak és képesek erre. Az Emberi Jogi Bizottságnak a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 26. cikkével kapcsolatos joggyakorlatát hallgatólagosan megerősítette a [törvény alábbi] kitétele: „amennyiben a törvény által meghatározott módon kihirdetett nemzetközi szerződés nem rendelkezik másként”, amit kifejezetten megerősített az Elvek,⁴⁶ mely szerint: „Ha az a személy, aki hivatalos érintkezésben áll [egy alkalmazottal...] nem ismeri az államnyelvet és nincs is ilyen kötelezettsége, [...] [az alkalmazott vagy állami alkalmazott] az ezzel a személlyel történő hivatalos érintkezésben az általa érthető nyelvet akarja használni, és ezen nyelv használatát külön előírások nem korlátozzák, használhatj[a] ezt a másik nyelvet is.”

57. A Velencei Bizottság végkövetkeztetésként megállapítja, hogy az államnyelv használatának kötelezettsége kizárólag az állami hatóságokat (3. cikk (1) bekezdés) és azok hivatalos minőségben eljáró alkalmazottait, köztisztviselőit és tagjait terhelheti, de csak olyan mértékben, ami a magánszemélyek más jogszabályokból vagy nemzetközi emberi jogi és kisebbségvédelmi egyezményekből (leginkább a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájából) fakadó nyelvi jogait nem érinti, függetlenül a 20%-os küszöbre vonatkozó feltételtől.

58. Az államnyelvtörvény 3. cikk (5) bekezdés első pont, első mondata szerint:

„A természetes és jogi személyek az (1) bekezdésben feltüntetett szervekkel és jogi személyekkel⁴⁷ való hivatalos kapcsolattartás során az államnyelvet használják, amennyiben jelen törvény, külön jogszabály vagy a törvény által meghatározott módon kihirdetett nemzetközi szerződés nem rendelkezik másként.”

59. A Velencei Bizottság megjegyzi, az idézett bekezdésben használt „természetes és jogi személyek” kifejezésből az következik, hogy nemcsak a köz-

alkalmazottak, de a magánszemélyek is arra kötelezettek, hogy a hatóságokkal és az (1) bekezdésben felsorolt jogi személyekkel való hivatalos érintkezésben az államnyelvet használják. S bár ezek a magánszemélyek az államnyelvtörvény alapján nem büntethetők,⁴⁸ a szlovák nyelvtől eltérő nyelv hivatalos érintkezésben való használata elvileg a törvény megsértésének és ezért törvényellenes cselekedetnek minősül.

60. E vonatkozásban a Velencei Bizottság megállapítja, hogy a magánszemélyek és az állami hatóságok viszonyát tekintve nem egyértelmű, mit jelent a „hivatalos érintkezés” kifejezés. Széles értelmezést adva a 3. cikk (5) bekezdésének, az valamennyi érintkezésre, írásosra és szóbelire is érvényes lehet. Kiterjedhet akár a köztisztviselők közötti érintkezésre is, még ha az csak belső, szervezeti jellegű is. Minthogy az (5) bekezdés nem tesz különbséget állampolgár és külföldi között, a 3. cikk (5) bekezdése érthető úgy is, hogy a külföldiek vagy a turisták köztisztviselőkkel való érintkezésében is kötelezővé teszi a szlovák nyelv használatát. A Velencei Bizottság úgy véli, hogy a magánszemélyek ilyen feltétel nélküli kötelezése az államnyelv használatára a köztisztviselőkkel való érintkezésben összeegyeztethetetlen a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája fent említett rendelkezéseivel (lásd 52–53. bekezdés), valamint a hátrányos megkülönböztetés tilalmával, ahogyan azt a fent idézett *Diergaardt és mások kontra Namíbia* ügyben hozott ítélet kibontja (lásd 56. bekezdés).

61. Meg kell említeni, hogy a szlovák hatóságok szerint egy ilyen tág értelmezés nem tükrözi pontosan a szlovák törvényalkotó szándékait. A Kulturális Minisztérium szerint a „hivatalos érintkezés” „a ‘szolgálati érintkezés’ szinonimája, amit kizárólag az államnyelvtörvény 6. cikk (1) bekezdése használ fogalmilag szétválasztva a fegyveres erőkön és testületeken »belüli« szolgálati érintkezést minden más – akár belső, akár külső – hivatalos érintkezéstől, amit az államnyelvtörvény 3. cikke definiál. A »nyilvános érintkezés« kifejezésnek nincs normatív jelentősége; kizárólag az 5. és a 8. cikk címeiben szerepel és az államnyelvtörvény e két cikke által szabályozott társadalmi kapcsolatokra utal. Két katona vagy rendőr szabadon használhatja egymás között a magyar nyelvet szolgálati időben is, feltéve, hogy a beszélgetés nem a szolgálattal kapcsolatos. A barátok közötti vagy magánügyekre irányuló beszélgetéseket az államnyelvtörvény nem korlátozza. Harmadik személy bekapcsolódása irreleváns a 6. cikk (1) bekezdése szempontjából. Az csak az államnyelvtörvény 3. cikkére vonatkozik.”⁴⁹ Az Elvek ezenfelül megállapítja, hogy általában „[a] Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának a Szlovák Köztársaságra érvényes 10. cikkével összhangban a nemzeti kisebbséghez tartozó polgárok használhatják a kölcsönösen hivatalos szóbeli érintkezésben a nemzeti kisebbség nyelvét azon községekben, ahol a [szóban forgó] nemzeti kisebbség[hez tartozó polgárok] aránya nem éri el a 20%-ot”.⁵⁰

62. A Velencei Bizottság véleménye szerint a Kulturális Minisztérium által adott értelmezés a 3. cikk (5) bekezdés első mondatának hatályát a köztisztviselők közötti érintkezésre korlátozza, így azonban az semmit sem ad hozzá az ugyanezen cikk (1) és (2) bekezdésében foglalt rendelkezésekhez. Ha azonban a szöveg szó szerinti olvasatából következő széles hatállyal bír, az a Charta és a PPJNE megsértését jelentené, amit a 3. cikk (5) bekezdése – a nemzetközi egyezményekre való hivatkozással – értelemszerűen tiszteletben kíván tartani. A Bizottság véleménye szerint a 3. cikk (5) bekezdés első mondatát mindkét esetben vissza kell vonni.

63. Végezetül, és a fentiek tisztázását követően, a Velencei Bizottság megvizsgálta az államnyelvtörvény 3. cikk (5) bekezdés második mondatát is, amely szerint: „Az a személy, akinek az anyanyelve teljesíti az alapvető értelemesség követelményét az államnyelv szempontjából, használhatja a szervekkel és jogi személyekkel folytatott hivatalos kapcsolattartás során az anyanyelvét.” Ez a kitétel a cseh nyelvre vonatkozik és eredményeképp e nyelv hivatalos érintkezésben való használatát ugyancsak megengedik.⁵¹

64. A Velencei Bizottság osztja az EBESZ Főbiztosának véleményét, mely szerint: „Ez a kitétel felvetheti a kisebbségi nyelvek közötti különbségtétel kérdését, ha abból a feltételezésből indulunk ki, hogy a cseh nyelv olyan státust élvez, amit a többi nem: a cseh nyelv a szlovák törvények által elismert kisebbségi, de »kölcsonösen érthető nyelv«. Úgy tűnik azonban, hogy ez a kitétel funkcionális szempontból fontos, mivel egy gyakorlati problémát old meg, és a cseh és a szlovák nyelv kétségtelen hasonlóságán alapul. Így megalapozottnak, arányosnak és a diszkriminációellenes elvárásokkal összhangban lévőnek tűnik, értékes hivatkozási alapként szolgálva a hasonló helyzetek megoldásában az EBESZ működési területén.”⁵²

B. Az államnyelv és a vallás (3. cikk 3. bekezdés)

65. Az államnyelvtörvény nem szabályozza a liturgiában alkalmazott nyelveket. Az 1. cikk (3) bekezdése egyértelműen rögzíti: „A törvény nem rendelkezik a liturgiai nyelvek használatáról. Ezen nyelvek használatáról az egyházak és vallásközösségek előírásai rendelkeznek.”⁵³ A 3. cikk (3) bekezdése szerint azonban államnyelven „vezetik a teljes hivatalos ügyiratot (anyakönyvek, jegyzőkönyvek, határozatok, statisztikák, nyilvántartások, egyenlegek, hivatalos feljegyzések, a nyilvánosságnak szánt információk stb.), valamint az egyházak és vallásközösségek nyilvánosságnak szánt ügyiratait [és dokumentumait]”.

66. A „hivatalos ügyiratok” vonatkozásában emlékeztetni kell a nemzeti kisebbségek nyelvi jogairól szóló oslói ajánlások 5. sz. elvére, amely elismeri: az állam előírhatja, hogy a vallási intézmények által kiállított és a polgári állapotra vonatkozó, joghatállyal bíró bizonyítványokat és iratokat az állam hivatalos nyelvén is elkészítsék.

67. A Velencei Bizottság egyetért az EBESZ Főbiztosának azon véleményével, hogy ez a legitim követelmény nem mehet túl azon, ami a szűken értelmezett nyilvántartási célból szükséges.

68. A „nyilvánosságának szánt információk” és „az egyházak és vallásközösségek nyilvánosságának szánt ügyiratai és dokumentumai” vonatkozásában úgy tűnik, mintha a 3. cikk (3) bekezdése szerint az egyházak nyilvánosságának szánt közleményeit is államnyelven kellene megfogalmazni. Az albekezdés nem tesz kivételt, mely szerint az „nem érinti a nemzeti kisebbségek külön jogszabály szerinti nyelvhasználatát a hivatalos érintkezéskor”. Nem tesz különbséget azon települések esetében sem, ahol a nemzeti kisebbség aránya eléri a lakosság legalább 20%-át. Nem tartalmazza az alábbi fenntartást sem: „kivéve, ha jelen törvény, külön jogszabály vagy a törvény által meghatározott módon kihirdetett nemzetközi szerződés nem rendelkezik másként”.

69. Amennyiben a 3. cikk (3) bekezdése értelmében az egyházak és vallásközösségek nyilvánossággal való érintkezése során a közlemények, ügyiratok és dokumentumok nyelveként csak a szlovák használható, ez a cikk az emberi és kisebbségi jogokra vonatkozó nemzetközi egyezmények által garantált több jogot is megsért, nevezetesen:

- a vallásszabadsághoz való jogot, ami magában foglalja „a vallásnak vagy meggyőződésnek mind egyénileg, mind együttesen, mind a nyilvánosság előtt, mind a magánéletben istentisztelet, oktatás és szertartások végzése útján való kifejezésre juttatásának jogát” (EJEE, 9. cikk) a hátrányos megkülönböztetés tilalmával együttes értelmezésben (EJEE, 14. cikk);
- olyan államokban, ahol nemzeti, vallási vagy nyelvi kisebbségek élnek, az ilyen kisebbségekhez tartozó személyek jogát, hogy csoportjuk más tagjaival együttesen saját kultúrájuk legyen, hogy saját vallásukat vallják és gyakorolják, vagy hogy saját nyelvüket használják. (PPJNE, 27. cikk);
- valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek vallása vagy hite kifejezésére való jogát (Keretegyezmény, 8. cikk) a saját (kisebbségi) nyelv használatához való joggal együttes értelmezésben (Keretegyezmény, 10. cikk).

70. Egyértelmű, hogy amennyiben a 3. cikk (3) bekezdése a nyilvánosságának szánt egyházi közlemények esetében az egyház vagy vallásközösség által szabadon választott nyelv mellett a szlovák nyelv használatát is kötelezően előírja, ez súlyos terhet jelent a nemzeti kisebbségek egyházi hatóságai számára, amely terhet azoknak az egyházi hatóságoknak, melyek anyanyelvüként használják a szlovák nyelvet, nem kell hordozniuk.

71. Annak érdekében, hogy a hátrányos megkülönböztetés tilalmának elvével összhangba kerüljön, e megkülönböztető bánásmódnak legitim célt kell követnie, és tiszteletben kell tartania az arányosság elvét.

72. A Velencei Bizottság véleménye szerint elvben akkor felel meg az arányosság kívánalmának a szlovák nyelv használatának követelménye ezekben a dokumentumokban, ha a közrend érdekében erre szükség van. Nem feltétlenül ez az eset áll fenn azonban a „nyilvánosságnak szánt információk” és „az egyházak és vallásközösségek nyilvánosságnak szánt ügyiratai és dokumentumai” tekintetében. Amennyiben az állam úgy kívánja, vagy szükségesnek ítéli, hogy ezek a dokumentumok abban az esetben is rendelkezésre álljanak szlovák nyelven is, amikor a közrend azt nem indokolja, a Velencei Bizottság véleménye szerint pótlólagos adminisztratív vagy pénzügyi segítséget kell biztosítani e szövegek lefordításához.

C. Az államnyelv az oktatásban (4. cikk)

73. Az államnyelvtörvény 4. cikke szerint az államnyelv használata az oktatásban kötelező. Az államnyelvtől eltérő nyelv az oktatás vagy a vizsgáztatás nyelveként akkor használható, ha arról külön jogszabály rendelkezik.

74. A kivétel a Nevelésről és oktatásról szóló 245/2008. sz. törvény (iskolátörvény) 12. cikk (5) bekezdésére vonatkozik. E törvény alapján az anyanyelvű oktatás jogát a nemzeti kisebbségek nyelvén oktató alap- és középfokú iskolák, valamint óvodai létesítmények hálózata biztosítja.⁵⁴ A 465/2003. sz. törvény létrehozta a komáromi Selye János Egyetemet, amelyben az oktatás kizárólag magyar nyelven folyik.

75. A Velencei Bizottság megítélése szerint a Szlovák Köztársaságban működő kisebbségi nyelvű iskolák hálózata nagyon fejlett, egyben üdvözli a hatóságok kisebbségi nyelvű oktatás iránti pozitív hozzáállását.

76. Az államnyelvtörvény 4. cikk (3) bekezdésének második és harmadik mondata szerint:

„Azokban az iskolákban és iskolai létesítményekben, ahol a nevelés és oktatás a nemzeti kisebbség nyelvén folyik, a pedagógiai dokumentációt kétnyelvűen vezetik, és pedig államnyelven és az adott nemzeti kisebbség nyelvén. Azokban az iskolákban és iskolai létesítményekben, ahol a nevelés és oktatás a nemzeti kisebbségek nyelvén folyik, az egyéb dokumentációt kétnyelvűen vezetik, és pedig államnyelven és az adott nemzeti kisebbség nyelvén.”

77. Az úgynevezett „egyéb dokumentáció” kétnyelvű vezetésének kötelezettségét az államnyelvtörvény 2009. évi módosítása vezette be. A „pedagógiai dokumentáció” és az „egyéb dokumentáció” kifejezések értelmét az Elvek nagyon tágra állapítja meg:

„az iskola vagy oktatási intézmény pedagógiai dokumentációja: olyan írásos dokumentumok együttese, amelyek a nevelés és az oktatás folyamatát határozzák meg, és olyan írásos anyagok együttese, amelyek alapján az iskola vagy az oktatási intézmény közokiratokat és határozatokat ad ki. A pedagógiai dokumentációt alkotják a tantervek,

a nevelési tervek, a tanmenetek, a nevelési folyamatok, a képzési alapok, a nevelési alapok, műveltségi szabványok, az osztálykönyv, az ellenőrzőkönyv, a gyermek katalóguskönyve, a diák katalóguskönyve, a gyermek személyes iratai, a diák személyes iratai, az érettségi vizsga jegyzőkönyve, a záróvizsga jegyzőkönyve, az államvizsga jegyzőkönyve, a bizottsági vizsgák jegyzőkönyvei, az oktatási intézmény napi feljegyzései, az órarend, az állami nyelvvizsga jegyzőkönyve, az iskola oktatási rendje, az oktatási intézmény oktatási rendje, az oktató-nevelő tevékenység terve, az iskolai munkaterv, az oktatási intézmény munkaterve, a nevelői csoport naplója, az egyes oktatási tárgyak tematikus nevelési-oktatási tervei.”

„Az egyéb iskolai vagy oktatási intézményi dokumentáció: olyan dokumentumok együttese, amelyek az iskolák vagy az oktatási intézmények szervezetét és irányítását biztosítják. A további dokumentációt alkotja a javaslat valamely diáknak speciális nevelési-oktatási igényeket kielégítő iskolába, speciális óvodába, általános iskolába, középiskolába történő felvételére, a jelentés pszichológiai vagy speciális pedagógiai vizsgálatról, az írásos nyilatkozat az iskolába beíratásról, az egyénileg felvett diák egyéni oktatási-nevelési terve, az oktatási intézmény statútuma, a szervezeti rend, azon iskolák és oktatási intézmények jegyzéke, amelyekkel az oktatási intézmény együttműködik, a pedagógiai tanács, a tantárgybizottság, a módszertani egyesület tárgyalásainak, valamint a nevelői bizottság üléseinek határozatai, az egész iskola és az egyes osztályok áttekintő órarendje, a dokumentáció a választható tárgyról és a szakköri tevékenységekről, az iskolai kirándulások és tanulmányi utazások, sí- és úszótanfolyamok, erdei iskolák és más tevékenységek szervezésével kapcsolatos ügymenetek vezetése, az iskolaigazgató és az iskolaigazgató-helyettes éves ellenőrzési terve, a jegyzőkönyvek a felügyeletről és más ellenőrzésekről, az áttekintés az iskola szükségleteire és nevelési-oktatási tevékenységére szánt, a fenntartó által rendelkezésre bocsátott anyagi eszközök, a szponzori és más adományok felhasználásáról, az áttekintés az alkalmazottak oktató-nevelői tevékenységének mértékéről, a tanítók és az iskolai gyermekkorok nevelőinek szakmai képességeiről, az áttekintés a pedagógus alkalmazottak és a szakmai alkalmazottak továbbképzéséről az egészségvédelem és a munkavédelem területén, a pedagógiai tanács tárgyalási rendje, az alkalmazottak munkarendje, az iskolai diákbaesetek nyilvántartása, a panaszok nyilvántartása, az irattári rend, a kollektív szerződés.”

78. Az államnyelvtörvény 4. cikk (3) bekezdése mindemellett „a főiskolai[egyetemi] oktatás során használt tankönyvek és tanszövegek” kivételével a felsőoktatásra is vonatkozik (4. cikk (5) bekezdés, *in fine*).

79. A szóban forgó írásos „pedagógiai dokumentáció”-t és „egyéb dokumentáció”-t nemcsak az államnyelvtörvény 9. cikke alapján eljáró Kulturális Minisztérium ellenőrizheti, hanem a hatáskörrel bíró hatóságok is, például az Állami Tanfelügyelet.

80. A fent idézett rendelkezések ugyan nem korlátozzák a kisebbségi iskolák jogát, hogy mind a „pedagógiai dokumentáció”-t, mind az „egyéb dokumentáció”-t kisebbségi nyelven vezessék, e dokumentációk kétnyelvű vezetésének követelményéből következik, hogy e dokumentációkat szlovák nyelven is el kell készíteni vagy szlovákra is le kell fordítani. Egyértelmű ebből, hogy e követelmény súlyos terhet ró a kisebbségi iskolákra, melyet a többi iskola nem visel. A hátrányos megkülönböztetés tilalmának ez a megkülönböztető bánásmód akkor felel meg, ha legitim célt követ és tiszteletben tartja az arányosság elvét.

81. A kisebbségi iskolák kötelessége „pedagógiai dokumentációjuk” és „egyéb dokumentációjuk” kétnyelvű vezetésére a közrend legitim célját követi, így téve lehetővé a kisebbségi nyelvű iskolákban folyó oktatás állami hatósági ellenőrzését, nemcsak az állam, de *in primis* a tanulók és a diákok érdekében is.

82. Minthogy azonban a dokumentáció kétnyelvű vezetésének kötelezettsége szinte az iskola valamennyi tevékenységére kiterjed, felmerül a kérdés, vajon e kötelezettség arányos-e az elérni kívánt céllal. E kötelezettség teljesítése a kisebbségi nyelvű iskoláknak további pénzügyi terhet jelent, bár a Kulturális Minisztérium szerint ezt nem szabad túlbecsülni.⁵⁵

83. A fordítás emellett kétségtelenül többletmunkát jelent az iskolák tanárainak és adminisztratív személyzetének, hiszen időt és energiát kell szánniuk arra, hogy a pedagógiai és „egyéb” dokumentációk hosszú listáját figyelembe véve a megfelelő fordításokat is elkészítsék. Ez nem hat ösztönzőleg és bátorítólag a kisebbségi nyelvű tanításra, amit pedig a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája megkövetel. A teljes dokumentáció szlovák nyelvű vezetésének követelménye éppenhogy arra ösztönzi a tanárokat és az adminisztratív személyzetet, hogy – ha időt és energiát akarnak megtakarítani – kizárólag szlovák nyelven vezessék azokat.

84. A Velencei Bizottság véleménye szerint e követelmény megfogalmazása legitim lehet, de olyan dokumentumokra kell korlátozni, amelyek a kisebbségi nyelvű iskolák ellenőrzéséhez szükségesek. E rendelkezést következőképp felül kell vizsgálni. A fordítások elkészítését – az Elvekben foglaltaknak megfelelően – pótlólagos adminisztratív vagy pénzügyi eszközök rendelkezésre bocsátásával lehet elősegíteni. A Bizottság megítélése szerint további lehetőség az ellenőrzés biztosítására az, ha a kisebbségi nyelvű iskolák ellenőrzésében részt vevő tanfelügyelőkől megkövetelik az iskola oktatási nyelvének ismeretét is.

D. Az államnyelv a közéleti érintkezés egyes területein (5. cikk)

85. Az államnyelvtörvény 5. cikke az államnyelv használatát írja elő a közéleti érintkezés egyes területein.

a) Rádiós és televíziós szolgáltatások sugárzása

86. Az 5. cikk (1) bekezdése szerint a Szlovák Köztársaság területén a rádiós és televíziós szolgáltatások sugárzása államnyelven folyik, kivéve, ha egy adást azonnal államnyelven is újrásugároznak. Kivételt jelentenek a nemzeti kisebbségek tagjainak szánt regionális vagy helyi sugárzású rádióprogramok, például rendezvények élő közvetítései, valamint a Szlovák Rádióknak a nemzeti kisebbségek és etnikai csoportok nyelvén sugárzott műsorai.

87. A Velencei Bizottság e vonatkozásban megállapítja, hogy a kétnyelvű sugárzás a kisebbségi nyelveket nem ismerő többségi társadalom számára elvben lehetővé teszi a kisebbségi lakosság műsorainak befogadását, ezáltal is növelve a kisebbségi kultúrák ismeretét. Az államnyelven történő sugárzás követelménye ilyen formán legitim célt követ. E követelmény azonban többletköltségekkel jár, melyek akadályozhatják vagy elbátortalaníthatják a nemzeti kisebbségi adásokat. Ez esetben is ésszerű arányosságnak kell fennállnia. Az államnyelv védelmének mértékét a nemzeti kisebbségek hozzáállásának függvényében kell megállapítani.

88. A Velencei Bizottság üdvözli a kisebbségi nyelvhasználat lehetőségének kiszélesítését a rádióadásokban.⁵⁶

89. A televíziózás tekintetében a Velencei Bizottság észrevételezi a fentiekhez hasonló kivételek hiányát. A kisebbségi műsorszolgáltatókra nehezedő teher ennél fogva aránytalanul súlyossá válhat. A Bizottság mindenekelőtt megállapítja, hogy a szlovák nyelvet a kisebbségi nyelvek nem fenyegetik oly módon, hogy a kisebbségi műsorszórással szemben ilyen szigorú fellépésre volna szükség. A Bizottság ebből következően megállapítja, hogy amennyiben a szlovák hatóságok teljes körű kétnyelvűséget kívánnak elérni, helyénvaló, ha az állam maga biztosítja a műsorok szinkronizálásához vagy feliratozásához szükséges pénzügyi forrásokat.

90. A Bizottság megállapítja, hogy e követelmény vizsgálatához a kisebbségi nyelvű műsorszóró média szerepének és korlátainak világosabb kifejtésére van szükség, különösképpen azon idegen nyelvek használatára vonatkozó szabályokkal való szembeállításban, melyek nem kisebbségi nyelvek.

b) Az államnyelv használata a kulturális életben

91. Az államnyelvtörvény 5. cikk (5) és (6) bekezdése azt a szándékot tükrözi, hogy az államnyelv védelmét megerősítsék. Az (5) bekezdés szerint: „A nyilvánosságnak szánt kulturális célú alkalmi nyomtatványokat, galériák, múzeumok, könyvtárak katalógusait, mozik, színházak, koncertek és egyéb kulturális események programjait államnyelven adják ki, kivéve azokat,

melyeket a nemzeti kisebbség nyelvén adnak ki; de azoknak tartalmaznia kell a tartalmilag azonos szövegezését is az államnyelven." Ezek a nyomtatványok, katalógusok és programok „a kellő mértékben tartalmazhatnak más nyelvű változatokat is, melyek tartalmilag alapvetően azonosak az államnyelvi változattal, és csak az államnyelvi változat után következnek." A (6) bekezdés szerint a „[k]ulturális és nevelési-oktatási rendezvények államnyelven folynak. Kivételt képeznek a nemzeti kisebbségek, etnikai csoportok, vendégszereplő külföldi művészek kulturális rendezvényei, és az idegen nyelvek területén folytatott oktatásra irányuló nevelési-oktatási rendezvények, akárcsak az eredeti szövegű zenealkotások és színjátékok. A programok kísérő felvezetése államnyelven is folyik, kivéve jelen bekezdés második mondata szerinti programok felvezetését, ha ezek a programok az államnyelv szempontjából az alapvető érthetőség követelményét teljesítő nyelven folynak."

92. Bár e rendelkezések elismerik a kisebbségi nyelvek használatának jogát a kulturális rendezvényeken és e rendezvényekről szóló tájékoztatásban – ami a szólásszabadsághoz való jog (EJEE, 10. cikk) és azon jog tiszteletben tartása szempontjából szükséges, miszerint olyan államokban, ahol nemzeti, vallási vagy nyelvi kisebbségek élnek, az ilyen kisebbségekhez tartozó személyeknek joguk van, hogy csoportjuk más tagjaival együttesen saját kultúrájuk legyen, hogy saját vallásukat vallják és gyakorolják, vagy hogy saját nyelvüket használják (PPJNE, 27. cikk) –, a szlovák nyelv használatának követelménye a tájékoztatásban és a szóbeli felvezetésnél a kisebbségi vagy más idegen nyelvű rendezvények szervezőire többletmunkát és többletköltségeket ró.

93. Ilyen többletteleher nem nehezedik a szlovák nyelvű kulturális rendezvények szervezőinek vállára. A hátrányos megkülönböztetés tilalmával akkor kerülhet összhangba ez a megkülönböztető bánásmód, ha az legitim célt követ és tiszteletben tartja az arányosság elvét. Az a követelmény, hogy a kulturális rendezvényekről szóló tájékoztatást és e rendezvények szóbeli felvezetését szlovák nyelven is biztosítsák, legitim célt szolgál, tekintve, hogy ily módon válik lehetővé a szlovák többséghez tartozó személyek tájékoztatása azokról a kulturális rendezvényekről, melyek ugyan elsősorban a nemzeti kisebbségeknek szólnak, de nyitva állnak a széles közönség előtt is.

94. E legitim célnak azonban arányosnak kell lennie, többek között arányban kell állnia a szlovák többség részéről a kisebbségi élet kisebb jelentőségű megnyilatkozásai és kifejeződései iránt megnyilvánuló érdeklődéssel is. Nem zárható ki ugyanis, hogy a kisebbségi nyelvű kulturális rendezvények sokszor csak igen kevés szlovák ajkú személy érdeklődését tudják felkelteni. Ahhoz, hogy a szlovák kormány az arányosság elvének megfeleljen, meg kell fontolnia, hogy a szlovák nyelvű fordítások elkészítéséhez közpénzekből nyújtson támogatást, tekintettel arra, hogy e pénzügyi teher jelentős fenn-

akadásokat okozhat és a kisebbségi és idegen nyelvű kulturális rendezvények szervezésére gyakorolt hatása bénító lehet.

c) Az államnyelv használata emlékműveken

95. Az államnyelvtörvény 5. cikk (7) bekezdése szerint „[a]z emlékművek[
síremlékek] és emléktáblák feliratait államnyelven tüntetik fel. Ha más nyelvű szöveget is tartalmaznak, akkor a más nyelvű szövegek csak az államnyelvű szöveg után következnek, és tartalmilag azonosnak kell lenniük az államnyelvi szöveggel. A más nyelvű szöveget azonos vagy kisebb betűvel tüntetik fel, mint az államnyelvi szöveget. Az építető köteles kötelező érvényű állásfoglalást kérni a Kulturális Minisztériumtól, hogy az emlékművön, síremléken és emléktáblán található felirat megfelel-e a jelen törvénynek. Ezen rendelkezés nem vonatkozik a külön törvény (például a Történelmi emlékművek védelméről szóló törvény) szerinti védelem alá eső emlékműveken, síremlékeken és emléktáblákon található történelmi feliratokra.”

96. Úgy tűnik, e rendelkezés azt vonja maga után, hogy az emlékművek több évszázados feliratait le kell fordítani. A Kulturális Minisztérium tájékoztató anyaga szerint azonban a Minisztérium nem ellenőrzi „az 50 évesnél régebbi, különleges kulturális értékkel bíró építményeken elhelyezett” történelmi feliratokat, és elsősorban az új feliratokra fog összpontosítani, hiszen a régebbi feliratokat már korábban kiigazíthatták az 1997. január 1-jéig hatályban volt törvény 11. cikke alapján. A jogbiztonság érdekében tanácsos lenne az 50 éves időkorlátot magába a törvénybe iktatni.

97. Az Elvek 8.7 pontja szerint:

„Sem a sírkő, sem a sír fedőlapja, sem a sírfelirat nem emlékoszlop vagy emléktábla.” A jogbiztonság érdekében tanácsos lenne ezt a kivételt magába a törvénybe iktatni.

E. Az államnyelv a hadseregben, a fegyveres testületekben és a tűzoltóságnál (6. cikk)

98. Az államnyelvtörvény 6. cikke szerint: „A fegyveres erőknél, a Rendőri Testületnél, a Szlovák Információs Szolgálatnál, a Szlovák Köztársaság Büntetés-végrehajtási Testületénél és Igazságügyi Őrségénél, a Vasúti Rendőrségnél, a Tűzoltó és Mentőszolgálatnál és a települési rendőrségnél a szolgálati kapcsolattartásban kötelezően az államnyelv használandó.”

99. Az Elvek (3. cikk ad) az alábbiak szerint világítja meg ezt a rendelkezést: „a szolgálati érintkezés: az államnyelvtörvény 6. cikk (1) bekezdésében feltüntetett jogalanyok szolgálati tevékenységeinek és cselekményeinek végrehajtására szolgálnak. A szolgálati érintkezés fogalmát az államnyelvtörvény 6. cikk (1) bekezdésében szereplő jogalanyok hivatali tevékenységei szolgálati jellegének szemléletesebbé tétele céljából használják.” Továbbá: „A Szlovák Köztársaság fegyveres erőinek, a Rendőrségnek, a Szlovák Információs Szolgálatnak, a Szlovák Köztársaság Büntetés-végrehajtási

Intézeteinek, a Vasúti Rendőrségnek, a Tűzoltóságnak, a Mentőszolgálatnak és a települési rendőrségnek belső szolgálati érintkezése kizárólag államnyelven történik.”

100. Mind a „(belső) szolgálati érintkezés”, mind a „hivatalos érintkezés” fogalmát pontosítani kell. Vajon vonatkoznak-e ezek a fogalmak az írásos és a szóbeli érintkezésre is? Milyen mértékben vonatkoznak a 6. cikk (1) bekezdésében felsorolt szervezetek belső tevékenységei során folytatott beszélgetésekre? Vajon a szlovák nyelv „szolgálati érintkezésben”, illetve „hivatalos érintkezésben” való használatának kötelezettsége azokon a településeken is érvényesítendő, ahol a kisebbség számaránya eléri a teljes lakosság 20%-át és mennyiben következik ebből az, hogy a 6. cikk (1) bekezdésében felsorolt szervezetek nemzeti kisebbséghez tartozó munkatársai a szolgálati ügyekben írásbeli érintkezéseik vagy beszélgetéseik során a kisebbségi nyelvet nem használhatják?

101. További kérdések is felmerülnek: mennyiben vonatkozik a „hivatalos érintkezés” fogalma a nyilvánosságnak szánt és a 6. cikk (1) bekezdésében felsorolt szervezetek munkatársai által tett írásos vagy szóbeli bejelentésekre? Mennyiben kötelező a szlovák nyelv használata például a helyi rendőrség, tűzoltó- és mentőegységek és a lakosság kapcsolatában? Egyértelmű, hogy a felelősségi körükbe tartozó közszolgáltatások biztosítása érdekében legalább azokon a településeken, ahol a kisebbség számaránya eléri a 20%-ot, e szolgáltatók munkatársai közül néhánynak tudnia kell a kisebbségekkel kisebbségi nyelven kommunikálni.⁵⁷

F. Az államnyelv a bírósági, a közigazgatási és bűnüldöző szervek előtti eljárásokban (7. cikk)

102. Az államnyelvtörvény 7. cikke szerint:

„A bíróságoknak a polgárokkal való kölcsönös kapcsolatát, a bírósági eljárás, a közigazgatási eljárás, a bűnüldöző szervek előtti eljárás, a bíróságok, közigazgatási szervek és bűnüldöző szervek határozatait és jegyzőkönyveit államnyelven vezetik és adják ki. [...] A nemzetiségi kisebbségekhez és etnikai csoportokhoz tartozó személyek jogai vagy az államnyelvet nem ismerő személyeknek a külön jogszabályból eredő jogai érintetlenül maradnak.”

103. A hivatkozott „külön jogszabály” a Szlovák Köztársaság büntető és polgári eljárásáról szóló törvényei, melyek a büntető- és akár a polgári eljárásokban a tolmács igénybevételének jogát kimondják, de csak a szlovák nyelv nem kielégítő ismeretének esetében.

104. Minden bűncselekménnyel gyanúsított személy joga arra, hogy „a legrövidebb időn belül tájékoztassák olyan nyelven, amelyet megért, és a legrészletesebb módon az ellene felhozott vád természetéről és indokairól”; valamint arra, hogy „ingyenes tolmács álljon rendelkezésére, ha nem érti vagy nem beszél a tárgyaláson használt nyelvet”, az EJEE 6. cikke által

garantált tisztességes eljáráshoz való jog keretében értendő minimum jogok. A tolmács büntető- és akár a polgári eljárásban való igénybevételéhez fűződő jog elismerése ennek fényében üdvözlendő.

105. A Velencei Bizottság ugyanakkor emlékeztet arra, hogy a szlovák hatóságok a Charta 9. cikke értelmében [...] [a]z olyan igazságszolgáltatási kerületekben, ahol a regionális vagy kisebbségi nyelvet használó személyek száma az alábbi intézkedések megtételét indokolja, e nyelvek mindegyike helyzetének megfelelően, és azzal a feltétellel, hogy a jelen bekezdés által nyújtott lehetőségek kihasználását nem minősíti a bíró az igazságszolgáltatás rendes ügymenetét akadályozónak, vállal[t]ák, hogy:

a) büntetőeljárásokban:

- i) biztosítják, hogy az igazságszolgáltatási hatóságok az egyik fél kérelmére az eljárást a regionális vagy kisebbségi nyelveken folytassák, és/vagy
- ii) garantálják a vádlott jogát, hogy saját regionális vagy kisebbségi nyelvét használja, és/vagy
- iii) biztosítják, hogy az indítványok, az írásos és szóbeli bizonyítékok ne minősülhessenek pusztán azon az alapon elfogadhatatlanoknak, hogy regionális vagy kisebbségi nyelven készültek, és/vagy
- iv) az igazságszolgáltatási eljáráshoz kapcsolódó okmányokat kérelemre a regionális vagy kisebbségi nyelveken is kiállítják, ha szükséges, tolmácsok és fordítások igénybevételével úgy, hogy az ne jelentsen az érdekelteknek külön költséget;

b) polgári eljárásokban:

- i) biztosítják, hogy az igazságszolgáltatási hatóságok, az egyik fél kérésére az eljárást a regionális vagy kisebbségi nyelveken folytassák, és/vagy
- ii) megengedik, hogy amennyiben egy peres félnek személyesen kell megjelennie a bíróság előtt, úgy ott saját regionális vagy kisebbségi nyelvét használja anélkül, hogy az számára külön költséget jelentsen, és/vagy
- iii) megengedik a regionális vagy kisebbségi nyelven készült dokumentumok és bizonyítékok benyújtását, ha szükséges tolmácsok és fordítások segítségével;

c) a közigazgatási ügyekben illetékes igazságszolgáltatási szervek előtti eljárásokban:

- i) biztosítják, hogy az igazságszolgáltatási szervek, az egyik fél kérésére az eljárást a regionális vagy kisebbségi nyelveken folytassák, és/vagy
- ii) megengedik, hogy amennyiben egy peres félnek személyesen kell megjelennie az igazságszolgáltatási szerv előtt, úgy ott saját regionális vagy kisebbségi nyelvét használja anélkül, hogy az számára külön költséget jelentene, és/vagy

iii) megengedik regionális vagy kisebbségi nyelveken készült dokumentumok és bizonyítékok benyújtását, ha szükséges, tolmácsok és fordítások segítségével;

d) intézkednek, hogy a fenti b)–c) bekezdések (i) és (iii) pontjainak végrehajtása, valamint a tolmácsok és fordítások esetleges alkalmazása az érdekeltek számára ne jelentsen többletköltséget.

106. E jogok egyértelműen túlmutatnak a tolmács igénybevételéhez fűződő jogon, és a szlovák nyelv ismeretétől függetlenül vonatkoznak a kisebbségi nyelvek használóira. A Velencei Bizottság úgy véli ezért, hogy az államnyelvtörvény 7. cikke ellentétes a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájával.

G. Az államnyelv a közéleti érintkezés más területein (8. cikk)

107. Az államnyelvtörvény 8. cikke több rendelkezést is tartalmaz „az államnyelvnek a közélet más területein való használatáról”.

108. A Velencei Bizottság emlékeztet e vonatkozásban arra, hogy a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája 13. cikk (1)(a) bekezdése alapján a Szlovák Köztársaság vállalta, hogy „kiiktat[] jogalkotás[á]ból minden olyan rendelkezést, mely igazolható okok nélkül tiltja vagy korlátozza a regionális vagy kisebbségi nyelvek használatát a gazdasági vagy társadalmi élet dokumentumaiban, különösen a munkaszerződésekből és az olyan technikai dokumentumokban mint a termékek és felszerelések használati útmutatói”.

a) Fogyasztóvédelem

109. A törvény 8. cikkének (1) bekezdése szerint:

„A fogyasztó védelme érdekében kötelező az államnyelv használata a hazai vagy behozott áru tartalmának megjelölésekor, a termékek használati utasításaiban, főként az élelmiszereknél, gyógyszereknél, szórakoztató elektronikai cikkeknel és vegyi árunál, a garanciális feltételeknél, és a fogyasztónak szánt egyéb információknál”.

110. Ha és amennyiben e rendelkezés célja nem a hivatalos nyelv kizárólagosságának előírása, hanem hogy a hivatalos nyelv használata minimum követelményként jelenjen meg, a rendelkezés nem sérti a szólás szabadságát, melyet többek között a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya is garantál. A *Ballantyne, Davidson és McIntyre kontra Kanada ügyben*⁵⁸ az Egyesült Nemzetek Szervezetének Emberi Jogi Bizottsága jelezte, hogy az állami hatóságok nem tilthatják be egy bizonyos nyelv használatát a kereskedelmi érintkezésben, ehelyett azt javasolták, hogy az állami hatóságoknak legyen lehetőségük előírni egy hivatalos nyelvnek a választott nyelv melletti, de ez utóbbit nem kizáró vagy korlátozó használatát.

b) Foglalkoztatás

111. A törvény 8. cikkének (2) bekezdése szerint: „A munkajogi vagy egyéb hasonló viszonyban az írásos jogi ügyleteket államnyelven fogalmazzák meg; az államnyelvi szövegváltozat mellett tartalmilag azonos más nyelvű szövegváltozat is készíthető.” E rendelkezés a szlovák nyelv használatát írja elő, nem zárva ki azonban más nyelvek használatát.

112. A Velencei Bizottság üdvözli egy másik nyelv használatának újonnan biztosított lehetőségét. A szlovák nyelven történő szövegezés kötelezettsége kérdésében úgy véli, hogy az csak azokra a dokumentumokra és írásos közleményekre vonatkozhat, amelyekhez való hozzáférés a közrend érdekében elengedhetetlen. Máskülönben ez a rendelkezés megsértené a Charta 13. cikkét, különösen, ha mindkét fél valamely nemzeti kisebbséghez tartozik egy olyan településen, ahol a kisebbség aránya a teljes lakosság legalább 20%-át eléri. A Bizottság emlékeztet arra is, hogy a Charta 9. cikk (2) bekezdésének alapján a szlovák hatóságok kötelezték magukat az alábbiakra:

- a) nem minősítik érvénytelennek az államban készült jogi okmányokat pusztán azon az alapon, hogy egy regionális vagy kisebbségi nyelven íródtak; vagy
- b) nem minősítik a felek között érvénytelennek az országban készült jogi okmányokat pusztán azon az alapon, hogy egy regionális vagy kisebbségi nyelven készültek, és biztosítják, hogy azok az érdekelt, de e nyelvet nem beszélő harmadik féllel szemben is felhívhatók legyenek, azzal a feltétellel, hogy az okmány tartalmát az azt felhívni kívánó(k) velük megismerteti(k); vagy
- c) nem minősítik a felek között érvénytelennek az országban készült jogi okmányokat pusztán azon az alapon, hogy egy regionális vagy kisebbségi nyelven készültek.

c) Egyesületek és vállalatok

113. A törvény 8. cikk (3) bekezdése szerint: „A pénzügyi és műszaki dokumentációt, társulások, egyesületek, politikai pártok, politikai mozgalmak és gazdasági társaságok alapszabályait államnyelven fogalmazzák meg; az államnyelvi szövegváltozat mellett tartalmilag azonos más nyelvű szövegváltozat is készíthető.” E rendelkezés hasonló az előzőhöz, a szlovák nyelv használatát írja elő, nem zárva ki azonban más nyelvek használatát.

114. A Velencei Bizottság üdvözli a hivatalos nyelv mellett más nyelvek használatának újonnan biztosított lehetőségét. Véleménye szerint a hivatalos nyelv használatának kötelezettségét azokra az iratokra és közleményekre kell korlátozni, amelyeknek a közrend fenntartása érdekében az állami hatóságok számára hozzáférhetőnek kell lenniük. Különös figyelmet kell e tekintetben fordítani azokra az esetekre, amikor valamennyi tag ugyanahhoz a

kisebbséghez tartozik egy olyan településen, ahol a kisebbség a teljes lakosság legalább 20%-át kiteszi.

H. Egészségügyi és szociális ellátás

115. Az államnyelvtörvény 8. cikk (4) bekezdése szerint:

„(1) Az egészségügyi létesítmények és szociális szolgáltató létesítmények ügyvitelét államnyelven vezetik. (2) Ezen létesítmények személyzete a páciensekkel vagy az ügyfelekkel általában államnyelven kommunikál; ha az államnyelvet nem ismerő páciensről vagy ügyfélről van szó, akkor a kommunikációt olyan nyelven is lehet folytatni, melyet a páciens vagy ügyfél megért. (3) Az a páciens vagy ügyfél, aki a nemzetiségi kisebbségekhez tartozó személy, ezekben a létesítményekben olyan településen, ahol a hivatalos érintkezéskor külön jogszabály szerint használják a nemzetiségi kisebbség nyelvét, használhatja a személyzettel folytatott kommunikáció során az anyanyelvét. A személyzet tagjai nem kötelesek ismerni a nemzetiségi kisebbség nyelvét.”

116. Az Elvek az alábbiak szerint tisztázta ezt a rendelkezést:

„Az államnyelv, a kisebbségi nyelv és az idegen nyelv használatát az egészségügyi és szociális intézmények személyzete és a páciens (ügyfél) között az egészségügyi intézményekben és szociális szolgáltatást nyújtó intézményekben semmilyen közigazgatási szerv nem felügyeli. Amennyiben a páciens (ügyfél) nem beszél az államnyelvet, a személyzet és a páciens közötti kommunikáció történhet a kisebbség nyelvén vagy idegen nyelven is a Szlovák Köztársaság egész területén. A kisebbség nyelvén folytatott kommunikáció a személyzet és a páciens között abban az esetben is megengedett, ha a kisebbséghez tartozó páciens beszél az államnyelvet és a kommunikáció olyan községben lévő egészségügyi vagy szociális intézményben folyik, ahol a kisebbségek aránya eléri a lakosság legalább 20%-át. A személyzet és a páciens vagy ügyfél közötti kommunikáció kivételesen akkor is folyhat a nemzeti kisebbség nyelvén vagy idegen nyelven, ha a páciens vagy az ügyfél beszél az államnyelvet, s nem olyan nemzeti kisebbséghez tartozó polgárról van szó, amely a polgárok legalább 20%-át teszi ki a községben, ha célszerűbb a nemzeti kisebbség nyelvét vagy idegen nyelvet használni, s egyidejűleg a személyzet tagja megfelelő szakmai szinten ismeri a nemzeti kisebbség nyelvét vagy az idegen nyelvet, és ha a páciens vagy az ügyfél világosan kijelenti, hogy a nemzeti kisebbség nyelvén vagy idegen nyelven akar kommunikálni. A személyzet tagjai nem kötelesek beszélni a kisebbség nyelvét és abban az esetben sem kötelezhetők a kisebbségi nyelv használatára pácienssel való érintkezésben, ha azt ismerik.”

117. Az államnyelvtörvény 8. cikk (4) bekezdésének és az Elvek együttes olvasatából következik, hogy három olyan eset van, amikor az államnyelvtől eltérő nyelv is használható a pácienssel való érintkezésben, nevezetesen:

- ha a páciens nem beszéli az államnyelvet;
- ha a páciens ugyan beszéli az államnyelvet, de nemzeti kisebbséghez tartozik és az érintkezés olyan egészségügyi vagy szociális szolgáltatást nyújtó intézményben történik, amely olyan településen található, ahol a nemzeti kisebbség tagjainak száma eléri a lakosság 20%-át;
- ha a páciens beszéli az államnyelvet és nem tartozik ahhoz a nemzeti kisebbséghez, amely legalább 20%-os arányban van jelen a településen, kivételes körülmények között, „ha célszerűbb a nemzeti kisebbség nyelvét vagy idegen nyelvet használni, s egyidejűleg a személyzet tagja megfelelő szakmai szinten ismeri a nemzeti kisebbség nyelvét vagy az idegen nyelvet, s egyidejűleg a személyzet tagja megfelelő szakmai szinten ismeri a nemzeti kisebbség nyelvét vagy az idegen nyelvet, és ha a páciens vagy az ügyfél világosan kijelenti, hogy a nemzeti kisebbség nyelvén vagy idegen nyelven akar kommunikálni”.

118. A Velencei Bizottság emlékeztet arra, hogy a Charta 13. cikk (2)(c) bekezdése alapján a Szlovák Köztársaság vállalta, „gondoskod[i]k arról, hogy az olyan létesítmények, mint a kórházak, nyugdíjasházak, otthonok lehetőséget biztosítsanak arra, hogy az egészségügyi, életkori vagy egyéb okból gondozásra szorulókat regionális vagy kisebbségi nyelvükön fogadják és kezeljék”.

119. A Velencei Bizottság üdvözli a kisebbségi nyelvhasználat lehetőségének kiszélesítését. Megjegyzi ugyanakkor, hogy a harmadik eshetőség (lásd 117. bekezdés) csak az Elvekben szerepel. A jogbiztonság érdekében helyénvaló lenne ezt az államnyelvtörvény 8. cikk (4) bekezdésének szövegébe illeszteni.

I. Szerződések

120. Az államnyelvtörvény 8. cikk (5) bekezdése szerint:

„A 3. cikk (1) bekezdése szerinti szervek és jogi személyek előtt folytatott eljárás során a kötetmi jogviszonyokat rendező szerződésekről csak az államnyelvi szövegváltozat elismert.”

121. A Velencei Bizottság emlékeztet azokra a kötelezettségekre, melyek a Charta 9. cikk (2) bekezdéséből hárulnak a szlovák hatóságokra (lásd fent, 112. bekezdés in fine). Megállapítja, hogy a kisebbségi nyelveken készített szerződések el nem ismerése ellentétes ezekkel a kötelezettségekkel.

J. Magánszemélyek nyilvánosság előtti érintkezése

122. Az államnyelvtörvény 8. cikk (6) bekezdése szerint:

„A nyilvánosság tájékoztatására szánt összes feliratot, reklámot és értesítést, főként az elárúsító helyeken, sportlétesítményekben, vendéglátóipari egységekben, az utcán, az utak mellett és felett, a reptereken, autóbusz-állomásokon és vasútállomásokon, tömegközlekedési járművekben,

államnyelven tüntetik fel. Ha más nyelvű szöveget tartalmaznak, a más nyelvű szövegek csak az államnyelvi szöveg után tüntethetők fel, és tartalmilag azonosnak kell lenniük az államnyelvi szöveggel. A más nyelvű szöveg azonos vagy kisebb betűvel tüntethető fel, mint az államnyelvi szöveg.”

123. Az Elvek az alábbiak szerint tisztázta ezt a rendelkezést:

„Csak az a reklám tartozik a kulturális minisztérium felügyelete alá, amelynek nem célja az áru, a szolgáltatás, az ingatlan, a kereskedelmi név, a védjegy, a termék eredetének bemutatása, más jogoknak és kötelezettségeknek a vállalkozás piacon való érvényesülésével összefüggő megjelölése bármely formában. A jogi személyek székhelyének, a természetes személyek tartós lakhelyének megjelölése, és ezen személyek tulajdonában vagy bérletében lévő épületek, telkek és más ingatlanok és ingóságok megjelölése a Kulturális Minisztérium felügyelete alá tartozik, kivételt képeznek a jogi vagy természetes személyek üzemeinek vagy szervezeti egységeinek kereskedelmi megnevezése. Feliratnak, reklámnak és a nyilvánosság számára szolgáló közleménynek részét képező kereskedelmi név, védjegy, törvény alapján bejegyzett intézmények elnevezései, valamint a nyilvánosság tájékoztatására szolgáló feliratok, reklámok és elnevezések részét képező vezeték- és keresztnév használatára nem vonatkozik az államnyelven való feltüntetés kötelezettsége.”

124. Bár a 8. cikk (6) bekezdése „a nyilvánosság tájékoztatására szánt összes felirat, reklám és értesítés” esetében előírja a szlovák nyelv kötelező használatát az egyén által választott nyelv használata mellett, egyértelmű, hogy ez a kötelezettség súlyos terhet jelent a nyilvánosságot tájékoztatni kívánó valamennyi szereplő számára, hiszen ezeket le kell fordítani, és kétnyelvű formában kell a nyilvánosság elé tárni. A szlovák nyelv használatának követelménye „a nyilvánosság tájékoztatására szánt összes felirat, reklám és értesítés” esetében hatásaiban oly súlyos lehet egyes helyzetekben, hogy az a szólásszabadságra is bénítólag hathat.

125. A Velencei Bizottság ezért üdvözli az Elvekben kifejezett szándékot e rendelkezés szűken értelmezett, csak a nem kereskedelmi jellegű érintkezésre kiterjedő alkalmazására. A jogbiztonság érdekében tanácsos lenne e szándékot az államnyelvtörvény 8. cikk (6) bekezdésének szövegében is megjeleníteni.

126. A Velencei Bizottság emellett arra hívja fel a szlovák hatóságokat, hogy az arányosság elvét szem előtt tartva gondolják újra ezt a rendelkezést, és vizsgálják meg, hogy mennyiben szükséges a kétnyelvűséget kötelezővé tenni olyan településeken is, melyek majdnem kizárólag kisebbségekből állnak.

K. Ellenőrzés és bírságok (9. és 9a. cikk)

127. A törvény alapján fennálló kötelezettségeket a Kulturális Minisztérium ellenőrzi. E kötelezettségek megszegését bírságok kivetése követi, ha egy bizonyos meghatározott időn belül nem számolják fel vagy orvosolják azokat.

128. Az ellenőrzés és a bírságok kivetése a szlovák államnyelvtörvény által felvetett kérdések között a legérzékenyebb és a legkomplexebb kérdések közé tartozik. Az államnyelvtörvény eredeti változata már tartalmazott a bírság kiszabására vonatkozó rendelkezéseket, ezeket azonban 1999-ben hatályon kívül helyezték, majd a 2009-es módosításokkal újra hatályba léptették.

129. Az egyértelmű, hogy az államnyelvtörvény olyan megsértéseiről, melyek egy kisebbségi nyelv használatához fűződő – nemcsak a szlovák jogszabályokban, hanem *in primis* a Szlovák Köztársaság által ratifikált, és a belső jogszabályokkal, így az államnyelvtörvénnyel szemben is elsőbbséget élvező nemzetközi egyezményekben garantált – jog legitim kifejeződései, nem szabhatók ki bírságok. Ez alatt mindenekelőtt a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját és a Nemzeti Kisebbségek Védelméről Szóló Keretegyezményt kell érteni.

130. Más szabálytalanságok tekintetében a Velencei Bizottság egyetért a szlovák hatóságokkal abban, hogy szankciók hiányában a jogi kötelezettségeket figyelmen kívül hagyhatják. Minthogy a szlovák hatóságok nagy jelentőséget tulajdonítanak e törvény alkalmazásának, szükségesnek érzik, hogy „fogakkal” lássák el. Tagadhatatlan, hogy elvben logikus a törvényt megszegést büntetéssel sújtani. A szlovák hatóságok ehhez hozzáteszik, hogy a szankcióknak elrettentő hatásuk van (úgy tűnik, mind ez ideig nem alkalmaztak szankciót).

131. Annak még ezután kell kiderülnie, hogy vajon – feltételezve, hogy kívánatos – egyben hasznos-e a hivatalosnyelv-használat kötelezettségének megszegését büntetni. Ebben a vonatkozásban a Bizottság megállapítja, hogy a szabálytalanság felszámolásának vagy orvoslásának lehetősége nem áll fenn minden esetben, nevezetesen a média és a kulturális rendezvények esetében (hogyan lehet egy már lezajlott kulturális rendezvény reklámjának le nem fordítását helyrehozni?). Ettől függetlenül a szlovák hatóságok világossá tették, hogy a büntetések rendszerének nem az a célja, hogy a szabálytalanságot elkövetőket megbüntesse, hanem a törvény helyes alkalmazása, vagyis az állam hivatalos nyelvének széles körű, bizonyos esetekben és területeken a kisebbségi nyelvekkel párhuzamos használata. A Bizottság véleménye szerint e cél hatékonyabban lenne elérhető együttműködés és bizalom erősítő intézkedések vagy a törvény által megfogalmazott célkitűzések elérésére irányuló intézkedések révén, mint büntetésekkel. Ez utóbbiakat, ha egyáltalán szükség van rájuk, a legkirívóbb esetekre kell fenntartani.

VI. Következtetések

132. Az állam hivatalos nyelvének védelme és támogatása számos európai állam legitim figyelmének tárgya. Több legitim célt is követ; *in primis* a közrendet védi, biztosítva, hogy az állam a területén hozzáférhessen az alapvető információkhoz és kommunikációhoz, és ha szükséges, beavatkozhatson, továbbá, hogy felelőssége teljes legyen. Garantálja az állami közösség identitásának fejlődését, biztosítja továbbá a lakosság egyes csoportjain belüli és az azok közötti érintkezést. Elejét veszi annak, hogy az állampolgárok alapvető jogaik élvezetében hátrányos megkülönböztetést szenvedjenek el azokon a területeken, ahol a nemzeti kisebbségek többséget alkotnak.

133. Az államnyelv védelme és támogatása előmozdítja a társadalmi kohéziót és a nemzeti kisebbségek integrációját, segít megakadályozni, hogy a kisebbségekhez tartozó személyek azokra a területekre szoruljanak, ahol a kisebbségi nyelvet beszélik, ami korlátozhatja őket abban, hogy, ha úgy kívánják, szakmai és személyes előmenetelük érdekében az állam területén bárhova eljussanak, vagy bárhol letelepedjenek.

134. Az államnyelv védelmét és támogatását a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek nyelvi jogainak védelmével és támogatásával kell egyensúlyba hozni. E jogokat mind nemzetközi, mind nemzeti szinten garantálják, és védelemben részesítik. A többségi társadalom joga a hivatalos nyelv használatára és a kisebbségekhez tartozó személyek joga kisebbségi nyelvük használatára összeegyeztethető, és konfliktusok nélkül létezhet egymás mellett, feltéve, hogy mind a többség, mind a kisebbség pozitívan közelít a másikhoz. A hivatalos nyelv használatának kötelezettségét a közrend által megkövetelt szükségletek valós eseteire kell szorítani és az ésszerű arányosság feltételének meg kell felelnie; a közrend által megkövetelt szükség mértékét a nemzeti kisebbségek hozzáállása is befolyásolja. Más esetekben, amikor az állam szükségesnek vagy helyénvalónak vagy kívánatosnak tartja a kisebbségi nyelvek mellett az államnyelv használatát is, megfelelő intézményeket és pénzügyi eszközöket kell rendelkezésre bocsátania.

135. A Velencei Bizottság megvizsgálta a Szlovák Köztársaság 2009-ben módosított és a szlovák kormány Elveivel kiegészített államnyelvtörvényét. Véleménye szerint a törvény a fentiekben kifejtett legitim célokat követi. Úgy gondolja azonban, hogy a jogbiztonság érdekében a szlovák nyelvtörvény és a kisebbségvédelemmel kapcsolatos más jogszabályok viszonyát, valamint az Elvek jogi státuszát tisztázni kell. Az Elvek közül többet át kell a törvénybe emelni.

136. A Velencei Bizottság megállapítja továbbá, hogy a törvény némely rendelkezése összeegyeztethetetlen a Szlovák Köztársaság nemzetközi kötelezettségvállalásaival, s mint ilyeneket, felül kell vizsgálni. Ezek a rendelkezések az alábbiakat érintik: az államnyelv használatának kötelezettsége a

hivatalos érintkezésben azokon a területeken, ahol a kisebbségi lakosság aránya nem éri el a 20%-os küszöböt; a magánszemélyek kötelezettsége a hatóságokkal fenntartott kapcsolatok során a hivatalos nyelv használatára; az államnyelv használatának kötelezettsége a bírósági eljárásokban, a közigazgatási eljárásokban és a bűnüldöző szervek előtti eljárásokban, ha az eljárásban részt vevő fél megfelelő szinten ismeri azt, valamint a kisebbségi nyelven szövegezett szerződések el nem ismerése.

137. Végezetül, a Velencei Bizottság véleménye szerint az államnyelv támogatását és védelmét célzó egyes intézkedéseket, ahogyan azokat az államnyelvtörvény jelenleg megfogalmazza, gondosan meg kell vizsgálni és lehetőség szerint felül kell vizsgálni annak elkerülése érdekében, hogy hatásuk ne legyen aránytalan legyen. Ezek a rendelkezések az alábbiakat érintik: az államnyelv használatának kötelezettsége az egyházak és vallásközösségek nyilvánosságának szánt hivatalos ügyirataiban és dokumentumaiban; a kisebbségi iskolák kötelezettsége az összes pedagógiai és egyéb dokumentum államnyelven való vezetésére; a televíziós sugárzás szabályai; az államnyelv használatának kötelezettsége a kulturális életben; az államnyelv használatának kötelezettsége a hadseregben, a fegyveres testületekben és a tűzoltóságnál; az államnyelv használatának kötelezettsége a jogi erővel bíró dokumentumokban és írásos nyilatkozatokban a foglalkoztatás és más munkaügyi kapcsolatok terén; az a kötelezettség, hogy a pénzügyi és műszaki dokumentációkat, továbbá társulások, egyesületek, politikai pártok, politikai mozgalmak és gazdasági társaságok alapszabályait államnyelven kell elkészíteni; a magánszemélyek azon kötelezettsége, hogy a nyilvánosság tájékoztatására szánt összes feliratot, reklámot és értesítést államnyelven tüntessék fel; végül a bírságok rendszere.

138. A Velencei Bizottság a továbbiakban is a Szlovák Köztársaság rendelkezésére áll, amennyiben e tekintetben igénybe kívánja venni segítségét.

(Fordította Böszörményi Jenő)

Jegyzetek

¹ L. az Emberi Jogok Európai Egyezményének (EJEE) 14. cikkét, valamint az egyezményhez fűzött 12. sz. jegyzőkönyv 1. cikkét; az Európai Szociális Charta E. cikkét; a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának (PPJNE) 26. cikkét; a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 2. cikk (2) bekezdését.

² „Olyan államokban, ahol nemzeti, vallási vagy nyelvi kisebbségek élnek, az ilyen kisebbségekhez tartozó személyektől nem lehet megtagadni azt a jogot, hogy csoportjuk más tagjaival együttesen saját kultúrájuk legyen, hogy saját vallásukat vallják és gyakorolják, vagy hogy saját nyelvüket használják.”

- ³ L. Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény Tanácsadó Bizottsága, második állásfoglalás a Szlovák Köztársaságról, 2005. május 26, ACFC/OP/II(2005)004; első állásfoglalás a Szlovák Köztársaságról, 2000. szeptember 22., ACFC/INF/OP/I(2001)001.
- ⁴ L. Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája Szakértői Bizottsága: „A Charta alkalmazása Szlovákiában – első monitoring-ciklus”, 2007. február 21., ECRML(2007)1.
- ⁵ L. ECRI: Jelentés Szlovákiáról (negyedik monitoring-ciklus), 2008. december 19., CRI(2009)20; (harmadik monitoring-ciklus) 2004. január 27., CRI(2004)4; (második monitoring-ciklus), 2000. június 27., CRI(2000)35; (első monitoring-ciklus), 1998. június 15., CRI(98)51.
- ⁶ L. Emberi Jogi Biztos Hivatala: „Ellenőrző jelentés a Szlovák Köztársaságról (2001–2005): Az Európa Tanács Emberi Jogi Biztosa által megfogalmazott ajánlások végrehajtása terén elért eredmények vizsgálata”, 2006. március 29, CommDH(2006)5.
- ⁷ A Nemzeti Kisebbségek Jogairól szóló Keretegyezmény végrehajtásával kapcsolatban L. a 2001. november 21-én elfogadott határozatot (ResCMN(2001)5 – *a Ford.*), valamint a ResCMN(2006)8 sz. határozatot, 2006. június 21.
- ⁸ L. az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA): „FRA Annual Report 2008”, 2008. június 24.
- ⁹ Az EBESZ Nemzeti Kisebbségi Főbiztosának állásfoglalása a „Szlovák Köztársaság államnyelvtörvényének módosításáról”, 2009. július 22.
- ¹⁰ OSCE Sajtóközlemény, Hága, 2010. január 4.
- ¹¹ L. például: a 341/2005. sz. törvénnyel módosított Polgári Perrendtartás 18. cikke; a 318/2009. sz. törvény által módosított, a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának 191/1994. sz. törvénye a községek megjelöléséről a nemzeti kisebbségek nyelvén; a 318/2009. sz. törvény által módosított, nemzeti kisebbségek nyelvhasználatáról szóló 184/1999. sz. törvény; a Szlovák Rádióról szóló, többször módosított 619/2003. sz. törvény 5. cikk 1. bekezdésének e) pontja; a Szlovák Televízióról szóló, többször módosított 16/2004. sz. törvény 5. cikk 1. bekezdésének g) pontja; a büntetőeljárásról szóló törvény 22. cikk (20) bekezdése; a periodikus sajtóról, hírügynökségekről és egyéb törvények módosításáról szóló 167/2008. sz. törvény (sajtótörvény) 2. cikk (2) bekezdése; a nevelésről és oktatásról, valamint egyéb törvények módosításáról szóló 245/2008. sz. törvény (iskolátörvény) 11. cikk (2) bekezdése, 12. cikk (3) bekezdése és 18. cikk (3) bekezdése.
- ¹² Elvek, 8. pont, 2.
- ¹³ Hivatkozás a nemzeti kisebbségek nyelveinek használatáról szóló 184/1999. sz. törvényre.
- ¹⁴ Hivatkozás a nevelésről és oktatásról szóló 245/2008. sz. törvény (iskolátörvény) 12. bekezdésére.
- ¹⁵ Hivatkozás például a 24/2007 sz. törvénnyel módosított, cégnyelvtartásról és egyéb törvények kiegészítéséről és módosításáról szóló 530/2003 sz. törvény 3. cikk (6) bekezdésére.

- ¹⁶ 3. cikk (1) bekezdés: „Az állami szervek, a területi önkormányzati szervek, az egyéb közigazgatási szervek, az általuk létesített jogi személyek és a törvény alapján létrehozott jogi személyek”.
- ¹⁷ Hivatkozás például a többször módosított, A telekkönyvi nyilvántartásról és az ingatlanok tulajdon- és egyéb jogainak bejegyzéséről szóló 162/1995. sz. törvény 42. cikkére; a 231/2000. sz. törvény által módosított, Diákhitelalapról szóló 200/1997. sz. törvény 11. cikkére; A nemzeti kisebbségek nyelveinek használatáról szóló 184/1999. sz. törvény 2. cikk (3) bekezdésére; A járművek közúti forgalomba helyezésének feltételeiről és egyéb törvények kiegészítéséről, módosításáról szóló 725/2004. sz. törvény 109. cikkére; a 295/2007. sz. törvény által módosított, Növényorvosi gondozásról szóló 193/2005. sz. törvény 11. cikkére.
- ¹⁸ Hivatkozás a Községeknek a nemzetiségi kisebbségek nyelvén történő megjelöléséről szóló 191/1994. sz. törvényre és A nemzeti kisebbségek nyelveinek használatáról szóló 184/1999. sz. törvényre.
- ¹⁹ Hivatkozás a Nevelésről és oktatásról szóló 245/2008. sz. törvény (iskolátörvény) 12. cikk (5) bekezdésére.
- ²⁰ Hivatkozás a Nevelésről és oktatásról szóló 245/2008. sz. törvény (iskolátörvény) 13. bekezdésére.
- ²¹ Hivatkozás a Periodikus sajtóról, hírügynökségekről és egyéb törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló 167/2008. sz. törvény (sajtótörvény) 2. cikk (1) és (4) bekezdésére.
- ²² Hivatkozás a 212/1997. sz. törvény 2. cikk (3) bekezdésére.
- ²³ Hivatkozás a 479/2005. sz. törvény által módosított, az emlékművekről és történelmi helyekről szóló 42/2002. sz. törvényre.
- ²⁴ Hivatkozás a 341/2005. sz. törvény által módosított Polgári Perrendtartás 18. cikkére; a szakértőkről, tolmácsokról és fordítókról szóló, módosított 382/2004. sz. törvényre; A büntetőeljárásról szóló törvény 2. cikk (20) bekezdésére.
- ²⁵ Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma: A nyelvtörvény és a Szlovákiában élő nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogai. Kommentár, 2009. augusztus, 3. p.
- ²⁶ L. Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma: A nyelvtörvény és a Szlovákiában élő nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogai. Kommentár, 2009. augusztus.
- ²⁷ Bosznia-Hercegovina, Dánia, Görögország, Hollandia, Izland, Monaco, Németország, San Marino és Svédország. A holland kormány nemrég jelentette be szándékát, hogy egy nyelvi rendelkezés alkotmányba foglalását célzó törvénytervezetet kíván előterjeszteni. Olaszországban a hivatalos nyelveket szabályozó rendelkezéseket alkotmányos törvények (statuti) tartalmazzák, melyek Trentino-Alto Adige és Valle d’Aosta tartományokra vonatkoznak. Az Egyesült Királyságnak nincs írott alkotmánya.
- ²⁸ Cseh Köztársaság, Magyarország, Norvégia, Olaszország és Szlovénia. Finnország alkotmánya egyaránt tartalmaz a finnre és a svédre mint nemzeti nyelvekre vonatkozó speciális rendelkezéseket, illetve a számi és a roma nyelvekre mint kisebbségi nyelvekre vonatkozó rendelkezést.

²⁹ Luxemburg.

³⁰ Például Észtország, Grúzia, Horvátország, Írország, Litvánia, Moldova, Szlovákia.

³¹ Lásd a litván alkotmánybíróság 1999. október 21-i ítéletét, <<http://www.lrkt.lt/dokumentai/1999/n9a1021a.htm>>.

³² „A Köztársaság nyelve a francia.” (2. cikk); „Az állam hivatalos spanyol nyelve a kasztíliai. Valamennyi spanyolnak kötelessége ismerni és joga van használni.” (3. cikk (1) bekezdés); „A török nyelven kívül más nyelvet anyanyelvként tanítani tilos.” (42. cikk)

³³ Belgium, Ciprus, Írország, Macedónia, Málta, Svájc

³⁴ Azerbajdzsán, Belgium, Csehország, Észtország, Finnország, Franciaország, Horvátország, Lengyelország, Litvánia, Macedónia, Magyarország, Moldova, Montenegro, Norvégia, Örményország, Spanyolország, Szerbia, Szlovénia, Ukrajna

³⁵ Ezt a Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény Tanácsadó Bizottsága számos esetben hangsúlyozta. L. például az Orosz Föderációról szóló állásfoglalást, ACFC/INF/OP/1(2003)005, 2002. 10. cikk, 79. bekezdés

³⁶ L. Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma: A nyelvtörvény és a Szlovákiában élő nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogai. Kommentár, 2009. augusztus: „A nyelvi kevert területeken élő szlovák nemzetiségű állampolgároktól gyakran megtagadják a jogot, hogy az információkhoz államnyelven jussanak hozzá, különösen azokon a településeken, ahol kisebbségben élnek. Hivatalos közlemények, kulturális és más eseményekkel kapcsolatos közlések, a nyilvánosságnak szánt figyelmeztetések és hirdetések sokszor kizárólag magyar nyelven érhetőek el, megszegve a korábbiakban alkalmazott jogszabályt is.” (2 MC, 5)

³⁷ A nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény Magyarázó jelentése.

³⁸ Lásd például az Észtországról szóló első állásfoglalást, 2001. szeptember 14., 39. bekezdés; illetve az Észtországról szóló második állásfoglalást, 2005. február 24., 90. bekezdés.

³⁹ L. még DE VARENNES, F.: Article 10, in WELLER, M. (szerk.): *The Rights of Minorities. A commentary on the European Framework for the Protection of National Minorities.* Oxford University Press, 2006, 326. p.: „Bármennyire is legitim a hivatalos nyelv ismeretének támogatása és terjesztése, ez nem történhet a 10. cikkben meghatározott kisebbségi nyelv-használat jogának kárára.”

⁴⁰ Az EBESZ Nemzeti Kisebbségi Főbiztosának állásfoglalása a „Szlovák Köztársaság államnyelvtörvényének módosításáról”, 2009. július 22., 1. p. L. még DE VARENNES: *i.m.*, 323. p.: „A nyelvek, népek és kontextusok sokféleségét figyelembe véve a Tanácsadó Bizottságnak tekintettel kell lennie a hivatalos nyelv különleges helyzetének és egységesítő erejének legitimitására, amikor egyensúlyt kíván teremteni a két szempont között.”

⁴¹ L. különösen a 10. cikk (2) bekezdését: „A nemzeti kisebbséghez tartozó személyek által hagyományosan vagy jelentős számban lakott területeken, amennyiben azok a személyek úgy kívánják, vagy az ilyen kívánság megfelel a valóságos szükségnek, a Felek erőfeszítéseket tesznek arra, hogy biztosítsák – lehetőség szerint – e személyek és a közigazgatási hatóságok közötti kisebbségi nyelv használatát elősegítő feltételeket.”

- ⁴² Elvek, 9. p. (A magyar változatban: 11. p. – *a Ford.*) Ahogyan arra az EBESZ Főbiztosa helyesen mutatott rá: „Egyértelmű, hogy rendszerszintű összefüggésekben vizsgálva a törvény alkalmazási hatályának kiterjesztése nem jelenti (és nem jelentheti) a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek nyelvi jogainak a korlátozását. Szűk (és helytelen) értelmezést követve azonban a rendelkezés a nemzeti kisebbségek más szlovák jogszabályokban biztosított nyelvi jogainak aláásására közvetett eszközül szolgálhat. A 3. cikk (2) bekezdése szerint például az alkalmazottak, a köztisztviselők, valamint a szállítási, a postai és a távközlési cégek (továbbá a fegyveres erők és biztonsági testületek) dolgozói „kötelesek ismerni és a hivatalos érintkezésben használni az államnyelvet”. A szöveg rendszerszintű és alkotmányos olvasata kizárja annak szükségszerűségét, hogy pl. egy buszvezető és egy utas közötti érintkezés államnyelven történjék, minthogy ez sértené többek között az etnikai alapú hátrányos megkülönböztetés tilalmának szlovák alkotmányban rögzített elvét. A szöveg megfogalmazása aggodalmat kelthet a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek körében. E példa rávilágít arra, hogy a módosítások nem tették világosabbá az államnyelvtörvény szövegét, a lehetőségekhez mérten megakadályozva az eltérő értelmezéseket. Mindez egyúttal bizonyítja a kisebbségi jogok átfogó, holisztikus rendezésének szükségességét is. Szlovákia esetében ez azt jelenti, hogy a nemzeti kisebbségi nyelvek használatáról szóló törvényt minden késedelem nélkül korszerűsíteni kell.”
- ⁴³ L. a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája Szakértői Bizottságának Jelentését, ECRML(2009)8, 12. bekezdés.
- ⁴⁴ L. például HRC CCPR/CO/82/POL, 20. bekezdés Lengyelországgal kapcsolatban: „a Bizottság aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy a hatályos jogszabály nem biztosít lehetőséget a nyelvi kisebbségek számára nyelvük használatára a közigazgatási hatóságokkal való kapcsolatokban azokon a területeken, ahol számuk azt indokolja. (26. és 27. cikk)”
- ⁴⁵ Emberi Jogi Bizottság – 760/1997. sz. beadvány, a Bizottság állásfoglalása, 2000. július 25. *UN Doc. A/55/40., II. kötet*, 140. p., 10.10. bekezdés: „Azt állítják, hogy a nyelvre vonatkozó jogszabályok hiánya Namíbiában azzal a következménnyel járt, hogy a közigazgatásban, az igazságszolgáltatásban, az oktatásban és a közéletben nem használhatták anyanyelvüket. A kormány arra utasította a köztisztviselőket, hogy ne válaszoljanak a hatóságokhoz afrikaans nyelven intézett írásbeli vagy szóbeli megkeresésekre, például az egyszerű telefonhívásokra sem, még akkor sem, ha arra teljes mértékben képesek lettek volna. A Bizottság megállapította, hogy ezek az utasítások szándékosan az afrikaans nyelv állami hatóságokkal fenntartott kapcsolatokban való használatának lehetősége ellen irányultak, és mint ilyen, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 26. cikkének megsértését jelentik. Vegyük észre, hogy a szóban forgó intézkedés szándéka szerint hátrányos megkülönböztetés, a közvetlen diszkrimináció példája volt.” L. még MORAWA, Alexander H. E.: *Minority Languages and Public Administration. A Comment on Issues Raised in Diergaardt et al. V. Namibia, ECMI Working Paper 16*, 2002. október (<http://www.ecmi.de>).
- ⁴⁶ Elvek, 11–12. p. (A magyar változatban: 13. p. – *a Ford.*)

- ⁴⁷ 3. cikk (1) bekezdés: „Az állami szervek, a területi önkormányzati szervek, az egyéb közigazgatási szervek, az általuk létesített jogi személyek és a törvény alapján létrehozott jogi személyek.”
- ⁴⁸ A 9a. cikk a Kulturális Minisztériumot csak arra jogosítja fel, hogy „a 3. cikk (1) bekezdése szerinti szervek[et] és jogi személyek[et], egyéni vállalkozók[at] vagy jogi személyek[et]” 100-tól 5000 euróig terjedő bírsággal sújtsa.
- ⁴⁹ L. CDL(2010)078.
- ⁵⁰ Elvek, 11. p. (A magyar változatban: 13. p. – *a Ford.*)
- ⁵¹ L. Elvek, 12. p. (A magyar változatban: 14. p. – *a Ford.*)
- ⁵² Az EBESZ Nemzeti Kisebbségi Főbiztosának állásfoglalása a Szlovák Köztársaság államnyelvtörvényének módosításáról, 2009. július 22., 5. p.
- ⁵³ 308/1991 sz. törvény A hitvallás szabadságáról és az egyházak, vallásközösségek jogállításáról.
- ⁵⁴ A magyar nemzeti kisebbség esetében több mint 700 ilyen létesítmény működik Szlovákiában (valamennyi osztályban magyarul tanulnak). L. Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma: A nyelvtörvény és a Szlovákiában élő nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogai. Kommentár, 2009. augusztus; L. még a diagramokat a CDL(2010)078 sz. iratban, Az oktatási miniszter válasza.
- ⁵⁵ L. Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma: A nyelvtörvény és a Szlovákiában élő nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogai. Kommentár, 2009. augusztus, 8. p.: „Az elmúlt évek gyakorlata bizonyította, hogy az iskolai dokumentáció államnyelvre fordítása (vagy vice versa) kétnyelvű környezetben nem jelent különleges pénzügyi terhet.”
- ⁵⁶ Az 5. cikk többek között lehetővé teszi a kisebbségi nyelv kizárólagos használatát a rádióadások és az államnyelven feliratozott televízióadások esetében (L. 5. cikk (1)–(3). bekezdés).
- ⁵⁷ L. még a Főbiztos ajánlásait a multietnikus társadalmakban folytatott rendvédelmi tevékenységről. A 13. sz. ajánlás szerint a rendőrségnek „gondoskodnia kell arról, hogy a kisebbségekkel a kisebbségek nyelvén tudjon kommunikálni, ahol csak lehetséges, többnyelvű személyzet alkalmazása és képzése révén, illetve képzett tolmácsok segítségével”.
- ⁵⁸ CCPR, *Ballantyne, Davidson, McIntyre kontra Kanada*, 1993. május 5., 359/1989. sz. és 385/1989. beadvány, U.N. Doc. CCPR/C/47/D/359/1989 és 385/1989/Rev.1 (1993).